

פרק 2

סקירת פעילות הרשות

רשות שוק ההון,
ביטוח וחסכון

פעילות הרשות בעקבות מלחמת חרבות ברזל

ביום 7 באוקטובר 2023 תקפו ארגוני טרור מרצועת עזה את מדינת ישראל. במהלך מתקפת הפתע בוצעו מעשי טרור ביישובי מערב הנגב ונחטפו אזרחים וחיילים. בעקבות אירועים אלו פרצה מלחמת חרבות ברזל. **מאז אותו היום ועד לכתבת שורות אלו מדינת ישראל נלחמת במספר חזיתות. מייד עם פרוץ המלחמה נקטה רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון מגוון צעדים, במטרה להעניק מענה מיטבי לאוכלוסיות הנפגעים השונות, לרבות החטופים ומשפחותיהם, הנופלים ומשפחותיהם, אנשי המילואים, משפחות המפונים ועוד.**

בחודש נובמבר 2023 פרסמה הרשות מכתב הנחיות לגופים המוסדיים בעניין החטופים - מלחמת "חרבות ברזל". במכתב פורטו מספר הנחיות לגופים המוסדיים, במטרה לשמור על זכויותיהם של חטופים ונעדרים ולוודא שלא נעשות פעולות בנכסיהם שלא כדין. נוסף על כך, ביום 23 באוקטובר 2023 פורסמו הוראות שנועדו להתאים את עבודתם של הגופים המוסדיים ונותני השירותים הפיננסיים למצב החירום.¹ הוראות משלימות להוראות אלו פורסמו ביום 3 בדצמבר 2023.²

המשך הפקדות שוטפות לחיסכון הפנסיוני של החטופים

מכיוון שמרבית מהחטופים הבוגרים הנמצאים בגילי העבודה הם שכירים או עצמאים ויש להם חיסכון פנסיוני פעיל, השתתפה הרשות בצוות ממשלתי שקידם אישור חקיקה הקובעת שזכויותיהם הפנסיוניות של החטופים יישמרו גם במשך תקופת שביים, וזאת באמצעות המשך ביצוע הפקדות שוטפות לחיסכון הפנסיוני שלהם. במקרה של שכירים המשך ההפקדות מבוצע על ידי המעסיקים, המקבלים שיכוי מהמוסד לביטוח לאומי, ובמקרה של עצמאים ההפקדות מבוצעות ישירות על ידי המוסד לביטוח לאומי.

הגנה על פעולות לא מורשות בנכסי החטופים

בחודש נובמבר 2023 פרסמה הרשות מכתב הנחיות לגופים המוסדיים בעניין החטופים - מלחמת "חרבות ברזל". במכתב פורטו מספר הנחיות לגופים המוסדיים, במטרה לוודא שלא נעשות פעולות בנכסיהם של החטופים שלא כדין וזכויותיהם אינן נפגעות. נוסף על כך, במכתב ניתנו הנחיות המאפשרות לגופים המוסדיים לבצע פעולות שנדרשות על פי דין בעניין לקוחותיהם ולהעביר מידע נדרש בגינם.

פרסום הנחיות בנושא הקשר עם המבוטחים של הגופים המוסדיים

בעקבות מלחמת חרבות ברזל פרסמה הרשות הנחיות לגופים המוסדיים לגבי פרסום מידע עדכני של ערוצי השירות הזמינים, המוקדים הטלפוניים, מוקדים לשעת חירום וכל מידע רלוונטי שעשוי לסייע ללקוחות לקבל שירות ולבצע פעולות. הרשות שמה לנגד עיניה את חשיבות זמינות השירותים הרלוונטיים, ובכללם המוצרים הביטוחיים השונים וחסכונות הציבור, ואת חשיבות הטיפול בפניות של לקוחות, תוך מתן מענה דחוף לפניות של לקוחות שנפגעו במתקפת הטרור ובמלחמה או לקרובי משפחתם, ותוך שימת לב לנסיבות הפנייה ולצורכי הלקוחות, ובכלל זה לצורך קבלת תגמולי ביטוח, משיכת כספים, הקפאת ביטוח וכיוצא באלה.

1. רשות ההון, ביטוח וחסכון, הוראות הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון לשעת חירום - אוקטובר 2023.

2. רשות ההון, ביטוח וחסכון, הוראות הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון לשעת חירום - נובמבר 2023.

פרסום הקלות בנושא חידוש ביטוח כדי לשמר רצף ביטוחי

כדי לתת מענה למצבים של היעדר קשר עם מבטחים, פרסמה הרשות הנחיות לעניין הארכת משך הזמן האפשרי לחידוש כיסוי ביטוחי למבטחים, בטרם קבלת הסכמתם, אף לתקופה העולה על 21 הימים הקבועים בחוזר חידוש חוזה ביטוח, וכן לעניין ביצוע פעולות ליצירת רצף ביטוח בענף רכב חובה. זאת ועוד, פורסמה הנחיה בעניין השבתת פוליסת ביטוח, כתוצאה ממתקפת הטרור והמלחמה, וניתנו הקלות לעניין גביית דמי ביטוח מצד בני משפחה של מבטחים של נעדרים וחטופים.

פרסום הקלות בתחום ביטוח דירה וביטוח רכב

במסגרת ההקלות שניתנו נוכח מצב החירום, נקבע כי מבטחים יהיו זכאים להחזר פרמיה ורצף ביטוחי בגין רכב מגויס, משום שרכב מגויס לצורכי המלחמה מבטוח על ידי משרד הביטחון. חברות הביטוח הונחו להקפיד את ביטוחי הרכב (ביטוח חובה וביטוח רכוש) לרכב מגויס ולפעול להחזרת הפרמיה היחסית למבטחים החל ממועד הגיוס. הובהר שזכויות המבטחים לעניין הרצף הביטוחי לא תיפגענה. זאת ועוד, חברות הביטוח הונחו שכלל שדירת המבטוח הייתה פנויה יותר מ-60 יום בשל הנחיות פיקוד העורף או משרד הביטחון, או בשל גיוס למילואים, מצופה מחברת הביטוח שלא לדחות תביעת ביטוח דירה בשל היותה פנויה בתקופה כאמור. בעניין זה נקבע שיש לפעול כך גם עבור מי שהוגדרו חטופים או נעדרים.

פרסום הוראות בנושא מתן הקלות לגבי אופן השקעת הכספים

בהתאם להמלצות דוח ועדת חודק (2010) לקביעת פרמטרים להתייחסות גופים מוסדיים המעמידים אשראי באמצעות רכישת איגרות חוב לא ממשלתיות, נקבעו הוראות הממונה שלפיהן גוף מוסדי נדרש לערוך אנליזה בכתב בנוגע לרכישת איגרות חוב בשוק הראשוני ובשוק המשני, וכן נקבעו הוראות לגבי היקף האנליזות ומועד תיקופן. עוד נקבע שגוף מוסדי נדרש לקבוע מדיניות השקעות לגבי תניות חוזיות ולגבי אמות מידה פיננסיות לעניין איגרות חוב כאמור. בצל מלחמת חרבות ברזל ובעקבות גיוס המוני גם מקרב העובדים בגופים המוסדיים ובני משפחותיהם ובשל תנודות שערים חדות בשוק ההון בישראל, ניתנו מספר הקלות כדי להתאים הוראות מסוימות למצב המשק ולמצב שוק ההון בעת הזו. התיקונים שבוצעו באופן זמני כהוראת שעה לשלושה חודשים נועדו לאפשר לגופים גמישות רבה יותר בביצוע השקעות בשוק ההון.

מתן מענה לפניות הציבור

בתחילת מלחמת חרבות הברזל הוקמו צוותים מקצועיים ייעודיים הכוללים את עובדי מחלקת המוצר השונות יחד עם עובדי מחלקת פניות הציבור כדי לסייע לאזרחים בצל המלחמה. הצוותים ביקרו בבתי המלון השונים כדי לסייע למפונים מהצפון ומעוטף עזה. במהלך הביקורים ניתן מידע רלוונטי וסיוע למפונים בתחומי האחריות של הרשות.

קבלת מידע מהגופים המוסדיים במתכונת חירום

נוכח הצורך לעקוב אחר שינויים אפשריים בשוק ההון ואחר שינויים במשיכות ובניודי כספים של עמיתים ומבטחים בחיסכון הפנסיוני בצל מלחמת חרבות ברזל, נערכה הרשות לקבלת דיווחי חירום יומיים מהגופים המוסדיים. נוסף על כך, הרשות פעלה ליצירת ממשק להעברת מידע על חטופים ונעדרים.

פרסום עמדה בנושא אי-אכיפת ייעוץ פנסיוני על ידי תאגיד בנקאי שלא בסניפי הבנק ללקוחות קיימים

בהתאם למדיניות ההתגוננות של פיקוד העורף בעקבות מצב החירום, שכללה הגבלות והמלצות הנוגעות לתנועה במרחב הציבורי, ועל יסוד הודעת בנק ישראל מיום 8 באוקטובר 2023 בנושא "פעילות סניפי המערכת הבנקאית לאור המצב הביטחוני", פורסמה ביום 1 בנובמבר 2023 עמדת הממונה בנושא "עמדת אי אכיפה - ייעוץ פנסיוני על ידי תאגיד בנקאי שלא בסניפי הבנק ללקוחות קיימים בתחום הייעוץ הפנסיוני".³ לפי הנחיית הממונה, לא תנקוט הרשות צעדי אכיפה מנהליים נגד תאגידים בנקאיים שיעניקו ייעוץ פנסיוני באמצעי דיגיטלי או באמצעות הטלפון ללקוחות קיימים המקבלים ייעוץ פנסיוני בסניפי בנק שבהם הפעילות הבנקאית מצומצמת או שאין בהם קבלת קהל נוכח המצב הביטחוני, וכן ללקוחות שהם תושבי יישובים שהתכנו המפורטים בתוספת לחוק דחיית מועדים (הוראת שעה – חרבות ברזל) (חוזקה, פסק דין או תשלום לרשות), התשפ"ד-2023.

תיקון הוראות חוזר סוכנים ויועצים – ייפוי כוח לבעלי רישיון במסגרת הוראות הממונה לשעת חירום

בצל מצב החירום שהוכרז, עלה הצורך לאפשר ללקוחות סוכנים ויועצים פנסיוניים, שפג תוקף ייפוי הכוח שניתן על ידם לבעלי הרישיון, ואין להם זמינות וכפיות נדרשות או שאין להם יכולת לחתום מחדש על ייפוי כוח, להמשיך ולקבל שירות ולמנוע מצב שבו הם לא יוכלו לקבל מידע על החיסכון הפנסיוני המנוהל עבורם בגוף מוסדי או להעביר בקשות לביצוע פעולות. בהתאם תוקנו הוראות חוזר ייפוי כוח לבעלי רישיון ונקבע שייפוי כוח מתמשך שניתן לעשר שנים לבעל רישיון לפי נספח ב' (הרשאה מתמשכת לבעל רישיון לביצוע קבלת מידע או לביצוע פעולות), שתוקפו מסתיים בתקופה שבין 1 באוקטובר 2023 ועד ליום 1 בינואר 2024, יוארך אוטומטית עד לתום חודשיים ממועד סיום ההכרזה על מצב מיוחד בעורף או עד לשישה חודשים מיום סיום תוקף ייפוי הכוח המקורי, המוקדם מביניהם.

הקלות בבחינות הרישוי ובהתמחויות

נוכח מצב החירום ניתנו הקלות בבחינות ובהתמחויות לבעלי רישיון, לרבות פרסום מועד בחינות נוסף במהלך שנת 2024, מתן אפשרות ליום עבודה מהבית למתמחים ודחיית תשלום אגרת חידוש רישיון לשנת 2024.

החיסכון הפנסיוני

ניוד עמיתים שהם הורים לבן עם מוגבלות

בבדיקה שערכה הרשות עלה שמספר חברות מנהלות של קרנות פנסיה חדשות פירשו את תקנון קרן הפנסיה שלפיו הן פועלות, כך שבעת מעבר עמית אליהן מקרן פנסיה חדשה אחרת, לא נשמר מעמדו של ילדו של העמית בתור "בן עם מוגבלות", כפי שהיה בקרן הפנסיה המעבירה. פרשנות זו אינה עולה בקנה אחד עם תכליתן של הוראות הדין לעניין העברת כספים בין קרנות פנסיה שלפיהן יש להסיר חסמי מעבר בעת ניוד, ובכלל זה לשמור על הרצף הביטוחי של העמית בעת מעבר בין קרנות פנסיה חדשות. לפיכך פרסמה הרשות הבהרה שיש לפרש את ההגדרה "בן עם מוגבלות", הקבועה בתקנוני קרנות הפנסיה המקיפות החדשות, כך שילדו של עמית יוכר בתור "בן עם מוגבלות", אם במוסד לביטוח לאומי הוכרה לראשונה זכאותו לקבלת קצבת נכות כללית לאחר מועד הצטרפותו של העמית לקרן או לקרן הפנסיה שממנה התנייד, וזאת בהתקיים התנאים הקבועים בהבהרה.

3. רשות ההון, ביטוח וחיסכון, עמדת אי אכיפה - ייעוץ פנסיוני על ידי תאגיד בנקאי שלא בסניפי הבנק ללקוחות קיימים בתחום הייעוץ הפנסיוני, 1 בנובמבר 2023.

פרסום טיוטת עדכון – רשימה של מסלולי השקעה

בחודש דצמבר 2022, כחלק מתהליך רחב של יישום המלצות הוועדה הציבורית בנושא הוצאות ישירות בניהול השקעות בראשות פרופ' ישי יפה, פורסם תיקון לחוזר מסלולי השקעה שכלל גם רשימה חדשה ומעודכנת של מסלולי השקעה מתמחים שגוף מוסדי רשאי לנהל. בין היתר ברשימה החדשה נכללים הרחבת האפשרות להציע מסלולים בניהול פסיבי (עוקבי מדדים) ומסלולים שבהם מתאפשרת השקעה בנכסים סחירים בלבד, מתוך מטרה לצמצם את ההוצאות הישירות הכרוכות בניהול השקעות. רשימת מסלולי השקעה העדכנית נועדה ליצור סטנדרטיזציה בין מסלולי השקעה המוצעים ולאפשר לציבור להשוות בין מסלולים ובין גופים מוסדיים שונים. לקראת כניסתן לתוקף של הוראות החוזר המתוקן בשנת 2024, ולאחר בחינת פניות ובקשות שהתקבלו ברשות במהלך החודשים שחלפו ממועד פרסום החוזר המתוקן, פרסמה הרשות ביום 10 בספטמבר 2023 טיוטה לתיקון רשימת מסלולי השקעה. בטיטה נכללו גם מסלולי השקעה חדשים שהתווספו לרשימה, כגון מסלולי השקעה משולבי אג"ח עם חשיפה של עד 25% למניות שניתן לנהל אותם במוצרי החיסכון שאינם קצבתיים.

פרסום חוזר "אופן הצגת העלות השנתית הצפויה לעמית או למבוטח"

בהמשך לתיקון תקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (הוצאות ישירות בשל ביצוע השקעות), התשס"ח-2008, מיום 30 באוקטובר 2022, בחודש יולי 2023 פרסמה הרשות את חוזר גופים מוסדיים שעניינו "אופן הצגת העלות השנתית הצפויה לעמית או למבוטח". מטרת החוזר להסדיר את אופן הצגת העלות השנתית הצפויה לעמיתים ולמבוטחים באופן אחיד על ידי הגופים המוסדיים. בהתאם להוראות החוזר, העלות השנתית הצפויה תוצג באמצעות שיעור אחד המשקלל את כלל העלויות שהחוסכים צפויים לשלם בשנה הקלנדרית הרלוונטית בגין ניהול החיסכון, קרי דמי ניהול מהצבירה, דמי ניהול מההפקדה והוצאות ישירות צפויות.

אישור התקנות להגבלת שיווק קופות ביטוח – ביטוחי מנהלים

בחודש ספטמבר 2023 נכנסו לתוקף תיקונים לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופת גמל) (תיקון), התשפ"ג-2023, ותקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (העברת כספים בין קופות גמל) (תיקון), התשפ"ג-2023. על פי התקנות, הוגבלו ההפקדות לקופות ביטוח ("ביטוחי מנהלים"), כך שניתן להפקיד כספים לביטוחי המנהלים רק עבור חלק השכר שמעל לפעמיים השכר הממוצע במשק (25,072 ש"ח נכון לשנת 2024). חלק השכר שעד לפעמיים השכר הממוצע במשק יופקד לקופת גמל לקצבה שאינה קופת ביטוח (קרן פנסיה או קופת גמל לחיסכון). המאפיינים של קרנות הפנסיה וביטוחי המנהלים שונים זה מזה במספר היבטים, לדוגמה עלויות הכיסויים הביטוחיים, דמי הניהול וגובה מקדם ההמרה לקצבה, ומטרת התיקונים היא להביא לכך שהקצבה שמקבלים החוסכים בעת הפרישה תהיה הגבוהה ביותר.

פרסום טיוטת חוזר – הנחות וביטולים בביטוחי חיים

בחודש אפריל 2023 פרסמה הרשות את טיוטת חוזר ביטוח "הנחות וביטולים בביטוחי חיים". בשל העובדה שמוצרי ביטוח חיים נצרכים ונרכשים לטווחי זמן ארוכים, בטיטת החוזר הוצע לקבוע שתקופת ההנחה ושיעור ההנחה על פרמיות בביטוח חיים יינתנו לכל אורך חיי הפוליסה, כדי למנוע מהחברות לשווק פוליסות תוך כדי מסגור הנחה גבוהה בשנים הראשונות לחיי הפוליסה. נוסף על כך, הוצע לקבוע שסוכני הביטוח ישיבו לחברת הביטוח את החלק היחסי של העמלה החד-פעמית, בהתאם לשיעורים ולהנחיות הקבועים בטיטת החוזר, במקרים של ביטול פוליסה או ביטול מינוי הסוכן במהלך תקופה של שש שנים ממועד תחילת הביטוח. מטרת התיקון הזה לצמצם את הפרקטיקה של

שחלוף פוליסות ("טוויסטינג"), דהיינו ביטול פוליסה קיימת וצירוף לפוליסה חדשה, כשבמקרים רבים הדבר כלל אינו מיטיב עם המבוטחים. פרקטיקה זו עלולה לפגוע במבוטחים, בין היתר עקב התייקרות הפרמיה או כיסוי ביטוחי מופחת למבוטחים.

פרסום טיוטת חוזר – מבנה אחיד להעברת מידע בשוק החיסכון הפנסיוני

בחודש דצמבר 2023 פורסמה טיוטת חוזר מבנה אחיד להעברת מידע בשוק החיסכון הפנסיוני. מטרת השינויים שהוצעו בטיוטה היא לייעל את תהליכי הדיווח על עזיבת עבודה עבור החוסכים והמעסיקים על ידי עדכון אופן קבלת המידע על יתרות פיצויים שנצברו בתקופת ההעסקה של עובד אצל מעסיק, לשם מילוי טופס 161 וקיצור זמן המענה לממשק פיצויים לשלוש שעות. כמו כן, לצורך ייעול תהליכי העבודה לעניין הפקדות לחיסכון הפנסיוני ושמירה על זכויות העמיתים במסגרת ממשק ניווד, הוצע לבצע מספר שינויים בממשק מעסיקים ובממשק הניוד, לרבות הוספת מידע שיועבר בין קופה מעבירה לקופה מקבלת. נוסף על כך, הוצע לעדכן את הממשקים לצורך התאמתם להוראות רגולציה שהשתנו ושנכנסו לתוקף במהלך השנים האחרונות, לדוגמה הגבלת הפקדות לקופת ביטוח, שינוי מנגנון הבטחת תשואה ועדכון טופס 161 בהודעה על פרישה מעבודה, וכן עקב כניסתן לתוקף של ההוראות לעניין ממשקים המבוססים על טכנולוגיית API, שהיו אמורות להיכנס לתוקף ביום 1 ביוני 2024 אך נדחו לחודש אוקטובר 2025.

הקמה של מערכת מקוונת לדיווח על עזיבת מקום עבודה

במסגרת פרויקט משותף של הרשות עם רשות המסים ועם מערך הדיגיטל הלאומי הוקמה פלטפורמה דיגיטלית לדיווח על עזיבת מקום עבודה. הפלטפורמה הדיגיטלית עלתה לאוויר בנובמבר 2023, והיא מותאמת לטופס 161 החדש של רשות המסים "הודעה על פרישה מעבודה". הפלטפורמה הדיגיטלית מאפשרת קליטה מהירה ומדויקת של דיווח המעסיק על עזיבת עובד את מקום העבודה, מקלה על העובד לקבל החלטות לגבי כספי הפיצויים העומדים לרשותו ומאפשרת לו לדווח על בחירתו ולתעד אותה באופן מקוון, ללא צורך בהגשת טפסים ידניים וברוב המקרים גם ללא צורך להגיע למשרד פקיד שומה.

פרסום "קול קורא" לבחינת היתכנות למעבר למודל רישיונות במסלוקה הפנסיונית

כדי לקדם את התחרות בשוק החיסכון הפנסיוני ולשכללה, פרסמה הרשות ביום 14 באוגוסט 2023 "קול קורא" להתייחסות הציבור לצורך בחינת שינוי מבנה שוק העברת המידע וביצוע פעולות בחיסכון הפנסיוני ומעבר למודל רישיונות תוך פתיחת השוק לריבוי מסלקות. מטרת המהלך הייתה, בין היתר, לבחון הוזלה של עלויות השימוש במסלוקה ולשפר את השירות המתקבל מהמסלוקה לכלל השחקנים בשוק (חוסכים, מעסיקים, בעלי רישיון וגופים מוסדיים). המסקנה העיקרית שעלתה מבחינת המענים היא שבטווח הזמן הקצר נכון שבתחום זה יפעל ספק יחיד, וכי יש צורך במעבר הדרגתי לתהליכי העברת מידע וביצוע פעולות באמצעות טכנולוגיית API, זאת עד ליישום פתרון אסטרטגי ארוך טווח.

עמדה בנושא אי-אכיפה חובת דיווח ממשק מעסיקים עבור מעסיקים קטנים – טיוטה

בחוזר גופים מוסדיים שעניינו "אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל - עדכון" נקבע שמועד תחילת הוראותיו לעניין דיווח באמצעות "ממשק מעסיקים", לגבי אלו שמעסיקים שלושה עד תשעה עובדים, יחול מיום 19 בפברואר 2023. ביום 8 באוגוסט 2023 פרסמה הרשות עמדה בנושא אי-אכיפה בנוגע לחובת דיווח ממשק מעסיקים עבור מעסיקים

קטנים, בשל העובדה שמקצת המעסיקים הקטנים אינם מודעים לכל הפתרונות הקיימים בשוק שיקלו עליהם בנושא. לפיכך, וכדי לאפשר לקבוצת מעסיקים זו תקופת היערכות נאותה, הוחלט שהרשות לא תנקוט צעדי אכיפה נגד מי שמעסיקים תשעה עובדים וכחות מכך ונגד מי שלא ידווחו באמצעות ממשק מעסיקים. תוקף החלטה זו יהיה עד ליום 1 ביוני 2024.

ציון יעד למדד הפנדינג לחברות

מדד הפנדינג (Pending) הוא מדד המשקף את קצב קליטת כספי החיסכון של הציבור (קרנות פנסיה, ביטוחי מנהלים, קופות גמל וקרנות השתלמות) על ידי הגופים המוסדיים, מרגע הפקדתם על ידי המעסיק או העצמאי ועד לרגע שיוך הכספים לחשבון העובד. במהלך חודש ספטמבר 2023 בוצע מעקב אחר עמידה בציון יעד מדד הפנדינג שהציבו לעצמם הגופים המוסדיים בשנה הקודמת והוגדר יעד דו-שנתי חדש לשיפור קצב קליטת הכספים. היעד החדש שהוגדר יתבטא בציון מדד הפנדינג בשנתיים הקרובות. נוסף על כך, בגופים מוסדיים שלא עמדו בציוני היעד שהציבו לעצמם בשנה הקודמת בוצע תחקיר לבירור הפערים בין ציון היעד ובין הציון שקיבל הגוף המוסדי בפועל מהרשות.

ביקורות על זכויות עמיתים

בשנת 2023 ערכה הרשות מספר ביקורות והשלימה ביקורות שנפתחו בשנים קודמות שהתמקדו בהצטרפויות לקופות גמל, בהעברות כספים בין קופות גמל ובהעברות בין מסלולי השקעה. הרשות עורכת ביקורות בתחום זכויות עמיתים באופן קבוע. במסגרת הביקורות בחנה הרשות את עמידת הגופים המבוקרים בהוראות הדין ואת השמירה על זכויות העמיתים ומתן פיצוי לעמיתים במקרים שבהם התגלו עיכובים. הרשות הנחתה את הגופים המבוקרים לתקן ליקויים שהתגלו בביקורות.

ביקורת על איסוף מידע סטטיסטי בתחום ביטוח חיים

בחוזר גופים מוסדיים שעניינו "איסוף מידע סטטיסטי לגבי יישוב תביעות ואופן טיפול בבקשות למשיכה והעברת כספים" מיום 30 בנובמבר 2016 נקבע כי על חברות הביטוח לדווח מידע על שיעור התביעות שאושרו ועל מהירות הטיפול בתביעות על ידי חברות הביטוח. המידע מדווח לרשות אחת לשנה ומפורסם באתר האינטרנט של החברות. מידע זה משמש, בין היתר, לחישוב מדדי השירות של חברות הביטוח בתחום ביטוחי חיים. בשנת 2023 החלה הרשות לבצע ביקורת רוחבית בנושא איסוף מידע סטטיסטי. הביקורת נערכה בעת ובעונה אחת במספר חברות לצורך בחינת עמידתן בהוראות החוזר.

ביקורת רוחב מקיפה בנושא שיוך כספים

בשנת 2023 המשיכה הרשות לבצע ביקורת רוחב מקיפה בגופים המוסדיים. במסגרת זו בחנה הרשות את הדיווחים החודשיים המתקבלים מהגופים, המפרטים את אופן קליטת כספי הפקדות המעסיקים ואת שיוך הזכויות לעובדים. מטרת ביקורת זו לוודא שהגוף המוסדי משקיע משאבים הולמים ומטפל באופן שוטף ומהיר בכספים הלא משויכים, וכן שקיימת אחידות בדיווח המועבר לרשות בין כל הגופים.

מינוי מנהל מורשה וועדת הנהלה מייעצת בחברת סלייס גמל בע"מ

בתחילת שנת 2023 פתחה רשות שוק ההון בביקורת בחברת סלייס גמל בע"מ, לאחר שהתקבלו פניות מאת הציבור נגד החברה ועלה מהן חשש לכשלים בהתנהלות החברה. בעקבות ממצאי הביקורת ובהתאם לסמכותו על פי הדין, ולצורך שמירה על זכויות העמיתים והשבת קופת הגמל לפעילות תקינה מהר ככל האפשר, ביום 26 בדצמבר 2023 מינה הממונה על שוק ההון את רו"ח אפי סנדרוב למנהל מורשה של החברה. תפקידו של המנהל המורשה הוא לנהל את עסקי החברה, בכפוף להוראות שיקבל מהממונה, ולפעול לביטול הכשלים בהתנהלות החברה ונושאי המשרה בה ולתקנם. בד בבד למינוי המנהל המורשה בחברה מינה הממונה על שוק ההון ועדת הנהלה שתייעץ למנהל המורשה בביצוע תפקידו. בוועדת ההנהלה חברים השופט (בדימוס) יוסף אלון, פרופ' לימור עצינוני ומר משה טרי. ההחלטה על מינוי המנהל המורשה וחברי ועדת ההנהלה התקבלה לאחר התייעצות עם חברי הוועדה המייעצת של הרשות, ומינויים קיבל את אישור שר האוצר, חבר הכנסת בצלאל סמוטריץ'. מטרת הצעדים האלה להגן על העמיתים ולהבטיח כי זכויותיהם וחשכונותיהם יישמרו וינהלו כראוי.

עם מינויו פעל המנהל המורשה למינוי בעלי תפקידים בחברה, ביניהם מינוי חברים חדשים בוועדת ההשקעות, מנהל תפעול ועוד. הצוות שמונה מורכב מאנשים מקצועיים ומומחים מהשורה הראשונה שהם בעלי ידע וניסיון רב. בהתאם לאישור שקיבל מהממונה ובהתאם להוראות הדין בעניין, בשלב הראשון הקפיד המנהל המורשה את מילוי התחייבויותיה של החברה לתקופה של עשרה ימים מיום כתב המינוי ולגבי התחייבויות שמועד קיומן חל ממועד המינוי או קודם לכן. במהלך תקופה זו לא ביצעה החברה פעולות של ניווד ופדיון כספים. הקפאה זו נדרשה כדי להעביר את פעילות החברה באופן מסודר לניהולו של המנהל המורשה. בהמשך לבקשת המנהל המורשה, ביום 5 בינואר 2024 וביום 15 בינואר 2024 אישר הממונה את הארכת תקופת ההקפאה בעשרה ימים נוספים.

ביטוח בריאות וסיעוד**תיקון חוק הפיקוח על הביטוח בנושא כיסוי ביטוחי לעניין ניתוחים פרטיים בישראל**

במסגרת פרק ט"ז לחוק התכנית הכלכלית (להלן: חוק התוכנית הכלכלית) תוקן חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, ונוסף לו פרק חדש: פרק ז' – "כיסוי ביטוחי דומה לעניין ניתוחים פרטיים בישראל". כחלק מתיקון חוק התוכנית הכלכלית נקבעה חובת תשלום של חברת הביטוח לקופת החולים עבור חבר שב"ן שיש לו ביטוח ניתוחים שקל ראשון, אם התקיימו התנאים המצטברים בהתאם לחוק זה. התיקון נכנס לתוקף ביום 1 באוקטובר 2023. לצורך יישום הוראות חוק התוכנית הכלכלית וכדי ליישם אסדרות שהן תולדות של החוק, נעשו ברשות מספר פעולות, כפי שמפורט להלן.

בהמשך לתיקון חוק התוכנית הכלכלית נדרש ליצור ממשק לקבלת מידע מחברות הביטוח ומקופות החולים ולהחזיר חייו על בסיס המידע המתקבל הנדרש להן לצורך יישום הוראות החוק. עקב זאת, ביום 28 בספטמבר 2023 פורסם "נספח חוזר ממשק מקוון לעניין ניתוחים בישראל – טיוטה" שבו הוסדר אופן העברת המידע בין חברות הביטוח וקופות החולים לבין הממשק המקוון. הקמתו של הממשק נועדה הן לצורך בחינת זכאות להעברת כספים בין חברות הביטוח לקופות החולים והן כדי לאפשר לחברות הביטוח לדעת אלו מבוטחים להעביר מביטוח ניתוחים מהשקל הראשון לביטוח ניתוחים משלים שב"ן.

בהמשך לתיקון חוק התוכנית הכלכלית, ביום 28 בספטמבר 2023 פורסם "תיקון הוראות חוזר מידע נדרש באתר אינטרנט של גוף מוסדי - טיוטה" שבו עודכן המידע הנדרש ברשימת המנתחים בהסדר, כפי שמפורסם באתר חברות הביטוח החל מיום 1 בדצמבר 2023. המטרה של פרסום רשימת המנתחים היא לאפשר לקופות החולים לברר את זכאותם לתשלום מחברות הביטוח, בהתאם לנדרש בחוק התוכנית הכלכלית. בעקבות התיקון תפרסמה חברות הביטוח ברשימת המנתחים רופאים שכבר בהסכם עימן (מיום 1 באוקטובר 2023), רופאים שהיו עימן בהסכם בשנה

האחרונה ואת מועדי תחילת תקופת ההסכם וסיימה. רשימת המנתחים שבהסדר תפורסם בקובץ שיופיע בקישור קבוע באתר האינטרנט של חברת הביטוח.

בהתאם להחלטת ממשלה 198 "צמצום תופעת כפל הביטוח בביטוחי הבריאות הפרטיים", מיום 24 בפברואר 2023 ובהמשך לתיקון חוק התוכנית הכלכלית, ביום 10 ביולי 2023 פורסמה "טיטת תיקון הוראות החוזר המאוחד - שער 6 חלק 3 פרק 2 – חובת הצעת תכנית בעלת כיסוי ביטוחי משלים לשב"ן". בטיטה הוגדרו הכיסויים הקבועים בפוליסה באופן המעניק את הכיסוי הביטוחי המרבי למבוטח, כך שהביטוח ישלים באופן מרבי ומיטבי את הכיסוי המוענק למבוטח במסגרת השב"ן.

יישום הרפורמה בביטוחי הבריאות

במהלך שנת 2023 יצאה לפועל הרפורמה בביטוחי הבריאות. הרפורמה נועדה לפשט את קבלת ההחלטות ברכישת ביטוח בריאות במספר אופנים. עיקרי הרפורמה הם פוליסת בריאות בסיסית ואחידה, הגדרת מבנה תיק ביטוחי ברור ואיסור כפל ביטוח בפוליסות הנותנות כיסוי דומה. בעקבות יישום הרפורמה עודכנו הוראות הרשות בתחום ביטוחי הבריאות.

לצורך עדכון יצירת הפוליסה הבסיסית האחידה, בשנת 2023 פורסם עדכון להוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לפוליסת בריאות בסיסית), התשפ"ג-2022. הפוליסה הבסיסית כוללת כיסויים לתרופות שאינן בסל התרופות, השתלות וניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח בחו"ל. במסגרת העדכון תוקנו הוראות הנוגעות לרפורמה בביטוחי הבריאות שכללו עדכון של נוסח הפוליסה האחידה ברובד הבסיס והובהרו הגילים שלפיהם מחושבת הפרמיה למבוטח.

ביום 7 בפברואר 2023 פורסם "תיקון להוראות החוזר המאוחד – שער 6 חלק 3 פרקים 1, 2, 3, 4 ו-6 – עריכת תכנית לביטוח בריאות". בעדכון נכללו שינויים רבים לצורך יישום הרפורמה בביטוחי הבריאות, ובין היתר הוגדרה תקופת זמן מינימלית להנחות בביטוח בריאות, עודכנו מספר תנאים בתוכנית ניתוחים משלים שב"ן עם השתתפות עצמית וניתנו הבהרות נוספות לגבי אופן כריתת חוזה בביטוחי בריאות.

לצורך יישום הרפורמה בביטוחי הבריאות בנושא כתבי שירות, ביום 7 בפברואר 2023 פורסם "חוזר הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקם – תיקון" שבו נקבעו הוראות שתכליתן להתאים את הוראות החוזר לתנאי השוק ולרפורמה בענף הבריאות. חוזר זה מאפשר לשווק כתבי שירות מסוימים, באישור הממונה, שבהם יש ספק שירות אחד בלבד.

כדי להתאים את פוליסת ביטוח ניתוחים לרפורמה בביטוחי הבריאות, פורסם תיקון הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (תנאים בחוזה ביטוח לניתוחים וטיפולים מחליפי ניתוח בישראל), התשפ"ג-2023 – טיטה. בתיקון לחוק הובהרה החלוקה למדרגות פרמיה לפי גילים ועודכנו מספר סעיפים בפוליסה התקנית לניתוחים בישראל. זאת ועוד, במסגרת הרפורמה נדרשו חברות הביטוח להגיש תמחור חדש עבור כל המוצרים הרלוונטיים שנבדקו על ידי חטיבת האקטואריה יחד עם מחלקת ביטוח בריאות.

ייצוב תוכניות הביטוח הסיעודי בקופות החולים

בשנת 2023 נמשכה מגמת העלייה בשיעורי התביעות. הפער שנוצר בין נתוני התביעות בפועל ובין התחזית העומדת בבסיס התמחור האחרון שבוצע התבטא בשחיקה מהירה של חלק מקרנות המבוטחים, ועלה חשש לגבי יציבות הקרנות ויכולתן לעמוד בהתחייבות לתשלום תביעות עתידיות של חברי הקבוצה. נוכח מצב זה, לאחר התייעצות עם הציבור ועם הגורמים הרלוונטיים, נעשו פעולות ברשות לייצוב קרנות המבוטחים כדי שאלו יוכלו להבטיח כיסוי עבור חברי הקבוצה לטווח הארוך.

במסגרת הוראות הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח) (ביטוח סייעודי קבוצתי לחברי קופת חולים) (תיקון), התשפ"ג-2023, הופחתו גובה התגמולים המשולמים למבוטח והוארך חריג למקרה ביטוח שאירע ב-36 חודשי הראשונים של המבוטח ל-60 חודשים, נוכח העובדה שמקרים אלה הם מקרים שבהם הביטוח אירע עוד טרם הצירוף, אך אי אפשר לאבחן את הילד כסייעודי טרם חלפו 60 חודשים. נוסף על כך, פורסם תיקון החוזר המאוחד - פרק 6 חלק 3 – ביטוח סייעודי, המבטל את הסעיף הקובע נטילת סיכון על ידי החברה בשיעור 20%, כדי לאפשר גמישות לקופת החולים לקבוע את גובה הסיכון המושת על חברת הביטוח, בהתאם למאפיינים הייחודיים של תוכנית הביטוח בקופות השונות, וכדי להגדיל את ההיתכנות להמשך קיומן של תוכניות הביטוח. לאחר פרסום ההוראות נסללה הדרך להארכת ההתקשרויות בין חברות הביטוח לקופות החולים בפרט ולהמשך קיומו של הביטוח בכלל.

הקמה של צוות פעולה לגיבוש מדיניות בנושא ביטוח סייעודי בקופות החולים

בשנים האחרונות נצפתה מגמת עלייה במספר התביעות המוגשות והמשולמות בתחום הביטוח הסייעודי של קופות החולים. בעקבות ממצא זה, ביום 11 בדצמבר 2023 הודיע מנכ"ל משרד האוצר על הקמת צוות משותף למשרד האוצר ולרשות לבחינת סוגיית הסייעוד בישראל. על הצוות הוטל להציג לשר האוצר, עד ליום 1 ביולי 2024, הצעה למתווה לפתרון ארוך טווח לסוגיית הביטוח הסייעודי בישראל, תוך התייחסות להשלכות השונות של הנושא על המשק ועל האוכלוסייה בישראל.

ביטוח כללי**פרסום טיוטת חוזר – הוספת משתנים חדשים לתמחור דמי ביטוח רכב חובה**

ביום 1 ביוני 2023 פורסמה טיוטת חוזר לשם תיקון הוראות נספח 6.2.1 לשער 6 חלק 2 בחוזר המאוחד. מטרת התיקון לעדכן את רשימת המשתנים שבהם רשאיות חברות הביטוח להשתמש כדי לקבוע את דמי הביטוח בענף ביטוח רכב חובה.

בסעיף 14א לחוק ביטוח רכב מנועי (ביטוח בתנאי תחרות מבוקרת, הסדרים לתקופת מעבר והוראות לעניין אבנר), התשנ"ז-1997, נקבע כי בסמכות הרשות, באישור ועדה משותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט ושל ועדת הכספים של הכנסת (להלן: הוועדה המשותפת), לקבוע משתנים שעל פיהם יחושבו דמי הביטוח בענף ביטוח רכב חובה. קביעת רשימת המשתנים מחייבת את חברות הביטוח לבחור את המשתנים שהן מעוניינות להשתמש בהם לצורך קביעת דמי הביטוח בענף ביטוח רכב חובה אך ורק מתוך המשתנים שאושרו על ידי הוועדה ושפורסמו על ידי הרשות.

מבחינה שנערכה ברשות, ובהתאם להמלצותיו של מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי הפועל בענף ביטוח רכב חובה ושאחראי על הערכת הסיכונים בענף, עלה צורך לעדכן את רשימת המשתנים, בהתאם להתפתחויות טכנולוגיות ואחרות בתחום הבטיחות של כלי הרכב, והוצע להוסיף את המשתנים האלה: נסועה (מספר הקילומטרים שהרכב נוסע), קורס נהיגה לאופנועים, מערכת בלימה אוטונומית ומערכת סיוע השומרת על הנסיעה בנתיב. הוספת המשתנים החדשים מאפשרת לתמחר באופן מדויק יותר את הסיכון ולקבוע תעריפים מתאימים יותר למידת הסיכון של המבוטח.

השלמת המהלך כפופה לאישור הוועדה המשותפת, ובכוונת הרשות לפנות בחודשים הקרובים לוועדה במטרה לקבל את אישורה להוספת המשתנים האלה.

פרסום מדד השירות של חברות הביטוח לשנת 2022

ביום 12 ביוני 2023 פרסמה הרשות את מדד השירות של חברות הביטוח לשנת 2022. זו הייתה השנה השמינית ברציפות שבה מפרסמת הרשות את מדד השירות המשקף את רמת השירות בחברות הביטוח לכל אחד ממוצרי הביטוח העיקריים בישראל. פרסום מדד השירות נועד לשקף לציבור את רמת השירות הניתן על ידי חברות הביטוח ולעודד אותן לשפר את טיב השירות שלהן ואת איכותן.

פרסום חוזר סופי – עדכון דמי ביטוח רכב חובה בפול, בעקבות פרסום הדוח הסופי של מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי בענף ביטוח רכב חובה לשנת 2020

ביום 10 במאי 2023 פורסם תיקון להוראות החוזר המאוחד בענף ביטוח רכב חובה שבו עודכנו דמי ביטוח רכב חובה בתאגיד המנהל של המאגר לביטוחי רכב חובה ("הפול") בע"מ (להלן: הפול) החל מיום 1 ביולי 2023, כדי להתאים את דמי הביטוח בפול לסיכון של המבוטח בהתבסס על המלצותיו של מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי לשנת 2020, וכדי לא לחרוג מתקרות הסבסוד של כלי הרכב המבוטחים בפול, כפי שנקבעו בתקנות ביטוח רכב מנועי (הסדר ביטוח שיורי ומנגנון לקביעת התעריף), התשס"א-2001, ובפקודת ביטוח רכב מנועי [נוסח חדש], התש"ל-1970. במסגרת תיקון החוזר עודכנו דמי הביטוח בפול, כדי לצמצם את גובה הסבסוד שמושת על המבוטחים של כלי הרכב שאינם מבוטחים בפול, וזאת לאחר עריכת ניתוח אקטוארי של תוצאות הענף.

פרסום דוח מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי בענף ביטוח רכב חובה לשנת 2021

ביום 31 בדצמבר 2023 פרסם מפעיל מאגר המידע הסטטיסטי הפועל בענף ביטוח רכב חובה את הדוח הסופי של עלויות ביטוח רכב חובה בישראל ואת המלצותיו לתעריפי הסיכון המוצעים בביטוח רכב חובה לשנת 2021. הדוח נועד לסייע לחברות הביטוח ולממונה לתמחר באופן מדויק יותר את הסיכון הטהור הכרוך בביטוח רכב חובה ולאפשר ניתוח מושכל יותר של התעריפים. הדוח הוא כלי עזר חשוב לממונה בקביעת מדיניות אישור תעריפי ביטוח רכב חובה לחברות הביטוח ובקביעת תעריפי ביטוח החובה בפול. מהדוח עולה שמגמת הגידול בעלויות המתרחשת בשנים האחרונות נמשכת, בין היתר בשל הסיבות האלה: עלייה בשכר הממוצע במשק, עלייה בעלויות הטיפול בנפגעי תאונות דרכים, עלייה במדד המחירים לצרכן וכסיקות בתי משפט ותקדימים משפטיים במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים.

המשך ביקורת רוחבית בנושא איסוף מידע סטטיסטי

במהלך שנת 2023 נמשכה ביקורת רוחבית שהרשות מבצעת ב-15 חברות ביטוח (14 חברות ביטוח והפול) בנושא יישום הוראות חוזר גופים מוסדיים "איסוף מידע סטטיסטי לגבי יישוב תביעות ואופן טיפול בבקשות למשיכה והעברת כספים", לרבות יישום "עמדת ממונה – ממצאי בדיקה ליישום חוזר איסוף מידע סטטיסטי לגבי יישוב תביעות ואופן טיפול בבקשות למשיכה והעברת כספים" משנת 2014. קיימת חשיבות בבקרה על דיווחי חברות הביטוח על אודות המידע הסטטיסטי של התביעות שהן מטפלות בהן במהלך השנה, שכן נתונים אלה משמשים את הרשות לצורך פרסום מדד השירות של חברות הביטוח מדי שנה בשנה.

פעולות אכיפה נגד הפרת הוראות הרשות – ניהול תביעות בענף רכב רכוש והטלת עיצום בגין הפרות בנושא

במהלך שנת 2023 הושלמה ביקורת בחברת ביטוח בנושא יישום הוראות החוזר המאוחד בתביעות רכב רכוש. במסגרת הביקורת נמצאו ליקויים שונים בעניין אופן ההתנהלות מול שמאי הרכב, כגון ניגוד עניינים, הטבה עם שמאים מסוימים והעדפה של שמאים מסוימים, מה שהוביל להטלת עיצום כספי על חברת הביטוח. נוסף על העיצום הכספי ועל יסוד הפרקטיקות שנקטה חברת הביטוח, הובילה הביקורת לשינויים מהותיים בהנהלת החברה ולפעולות שונות למניעת הישנות הליקויים. יצוין שמלבד הביקורת הזו יש תהליכי ביקורת נוספים בנושא שבוצעו במהלך שנת 2023 וטרם הושלמו.

ביקורת בעניין אופן שיווק מוצרי ביטוח על ידי סוכני ביטוח וחברות ביטוח בענף הרכב והדירה

במהלך שנת 2023 נמשכה הביקורת שהרשות מבצעת במספר סוכנויות וחברות ביטוח בנושא יישום הוראות חוזר ביטוח "צירוף לביטוח" וחוזר ביטוח "הנהגת כתבי שירות ואופן שיווקם". במסגרת הביקורת נבדק הליך הצירוף של מבוטחים, בדגש על בחינת התיק הביטוחי של המבוטח בהר הביטוח טרם השלמת הצירוף כנדרש, במטרה למנוע רכישת ביטוח כפל ותשלום פרמיה כפולה בביטוח הרכב ובביטוח הדירה שלא לצורך, כאשר בכל מקרה יהיה המבוטח זכאי לכיסוי עד גובה שווי הרכוש שנפגע. בביקורת נבחן גם אופן התנהלות סוכני ביטוח בעת מכירת פוליסת ביטוח לצד כתבי שירות חיצוניים, כדי למנוע מצבים של פגיעה במבוטחים עקב מכירת כתבי שירות יקרים יותר ממחיריהם דרך חברות הביטוח, ונבדק אם סוכני ביטוח משווקים כתבי שירות של ספקים חיצוניים, כאשר בפועל מדובר בפוליסות ביטוח בגין מקרה הביטוח המכוסה בפוליסה, כגון תיקון נזקים לרכב, טיפול רפואי בגין תאונת דרכים ועוד, ללא כל חברת ביטוח ובניגוד לחוק, באופן שמעלה חשש ליכולת לפצות את המבוטח עם קרות מקרה הביטוח.

השקעות ושוק ההון

ביקורת בתחום ייזום ובקרה של הלוואות מותאמות

במהלך שנת 2023 החלה הרשות בעריכת מספר ביקורות על מערכי האשראי הלא סחיר בגופים המוסדיים, בעיקר בתחום "הלוואות מותאמות". לביקורות מספר מטרות: לבחון את תהליך מתן האשראי, לבדוק את הניהול ואת הבקרה על האשראי הלא סחיר בגופים המוסדיים ואת העמידה בהוראות הדין ובנוהלי הגוף המוסדי, לברר ניגודי עניינים ולבחון את העמידה בחובות הנאמנות במהלך ניהול תיקי האשראי הלא סחיר. לניהול ההשקעות של הגופים המוסדיים יש השפעה מהותית על זכויות העמיתים והמבוטחים ועל יציבותם ופעילותם השוטפת של הגופים הללו. הגופים המוסדיים נדרשים ליישם מדיניות השקעה כוללת המשקפת את מאפייני פעילותם, את חשיפתם לסיכונים ואת האסטרטגיה העסקית שלהם. בשנים האחרונות אפיק הלוואות המותאמות התפתח מאוד, וכיום הוא תופס נתח הולך וגדל בפעילותם של הגופים המוסדיים. העלייה בשיעור הלוואות המותאמות מצד הגופים המוסדיים הובילה להתמקצעות ולהתמחות של מערכי האשראי בגופים.

ביקורת בתחום הדיווח

במהלך שנת 2023 נערכו כעשר ביקורות בגופים מוסדיים. במסגרת הביקורות נבדקו נתוני הדיווחים השוטפים המועברים לרשות על ידי הגופים המפוקחים, האם הדיווחים של הגופים המוסדיים נערכים בהתאם להוראות הממונה בקודקס הרגולציה, האם הנתונים תקינים והאם הם תואמים לנתונים הקיימים במערכות הגופים המוסדיים.

צעדי פיקוח ואכיפה בתחום ההוצאות הישירות

במהלך שנת 2023 נערכו מספר בדיקות בתחום ההוצאות הישירות הנגבות מכספי החוסכים. בביקורות אלו נבדקה עמידת הגופים המוסדיים בהוראות הרגולציה בכלל ובפרסום דוח ההוצאות הישירות באתרי האינטרנט בפרט, לצד דיווחים רלוונטיים נוספים שצריכים להתפרסם עד למועד הקבוע בהוראות. כמו כן נבחנו דיווחיהם של מספר גופים מוסדיים, במטרה לוודא את הסבירות ואת נאותות גביית ההוצאות הישירות. בעקבות הבדיקה הורתה הרשות למספר גופים מוסדיים להשיב סכום כולל של כ-21.5 מיליון ש"ח לחשבונות החוסכים. הביקורות והבדיקות הן צעד נוסף להגברת האכיפה, השקיפות והפיקוח על ההוצאות הנגבות במסגרת השקעות הגופים המוסדיים, לטובת השמירה על זכויות החוסכים וההגנה על כספי החיסכון ארוך הטווח.

בחינה של עמידת הגופים המוסדיים בתקנות כללי השקעה וביצוע התאמות לתיקי נכסי עמיתים

במהלך שנת 2023 נערכה בחינה במספר גופים מוסדיים בדבר עמידתם בתקנות כללי השקעה. במסגרת זו נבדקה התאמת החשיפות בפועל לאפיקי ההשקעה השונים והחשיפות למט"ח ולחו"ל אל מול מדיניות ההשקעות המוצהרת ונבחנה עמידת הגופים המוסדיים במגבלות החשיפה המרביות למנפיק בודד, כפי שנקבעו בהוראות הדין. במקרים שבהם נמצאו חריגות הורתה הרשות לגופים לבצע השבת דמי ניהול לעמיתים על סך של כ-2.11 מיליון ש"ח לחשבונות החוסכים ולבצע התאמות בתיק נכסי החוסכים לשם תיקון המצב והבאתו לכדי עמידה מלאה בהוראות הדין. הליך בקרה זה נועד להגן על זכויות החוסכים ולהבטיח ניהול של תיקי השקעות בהתאם לכללים ולמגבלות הרגולציה.

בחינה של השקעות הגופים המוסדיים בקרנות השקעה

לצד הגידול בהיקף ההשקעות באפיקי ההשקעה האלטרנטיביים, בשנת 2023 הוגברו הפיקוח והבקרה ברשות על השקעות הגופים המוסדיים בקרנות השקעה פרטיות. במסגרת פעילות זו בוצעו בדיקות עומק במספר גופים מוסדיים, תוך בחינה של תיקי ההשקעות באפיק האלטרנטיבי בכלל ובקרנות ההשקעה הפרטיות בפרט, לרבות בחינה של הליכי השקעה בקרנות השקעה ספציפיות. פעולות אלו מגבירות את הפיקוח על ההשקעות בתחום, והן אבן דרך לקראת אסדרה שתשפר את יכולת הבקרה של הרשות בכל הנוגע להליכי בחינה, ביצוע, שיערוך וניהול השקעות בקרנות השקעה פרטיות.

פרסום מכרז חדש לספק שיערוך נכסי חוב לא סחירים

ביום 10 בינואר 2023 פרסמה הרשות מכרז חדש לבחירת ספק המשערך נכסי חוב לא סחירים, ולאורך השנה התנהל תהליך המכרז. בשנת 2024 צפוי להיבחר הזוכה במכרז. בסימן ב פרק 1 בחלק 2 של שער 5 "מדידת נכסים" בחוזר המאוחד נקבעו הוראות לחישוב שווי נכסים של משקיע מוסדי לצורך דיווח כספי וזקיפת תשואה. בהוראות האמורות נקבע שחישוב שווי הנכסים הבלתי סחירים יהיה על בסיס שווי הוגן, וכי גוף מוסדי יתקשר עם חברה המתמחה בקביעת שיעורי הריבית להיוון תזרימי מזומנים, כפי שהורה הממונה ולאחר שנבחרה על ידו בהליך תחרותי לעניין זה, לצורך חישוב שווי הוגן של נכסים מסוימים.

עדכון ההוראות לגבי דיווח לוועדת השקעות על הוצאות ישירות בקרנות השקעה

בתיקון שבוצע בשנת 2022 לתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (הוצאות ישירות בשל ביצוע השקעות), התשס"ח-2008, נקבע שמגבלת עמלת ניהול חיצוני לא תכלול רכיב של דמי ניהול משתנים, שהוא חלק מתשלום עמלת ניהול חיצוני שנגבה מנכסי המשקיע המוסדי ושנגזר מתשואת הנכסים שבעדם נגבית העמלה האמורה. לפיכך, כצעד משלים, ביום 23 במרץ 2023, בוצע תיקון להוראות החוזר המאוחד העוסקות במסירת דיווחים לוועדת השקעות לגבי הוצאות ישירות. בתיקון נקבע שיש לדווח בנפרד לוועדת השקעות על מרכיב דמי הניהול המשתנים, לרבות תיאור המנגנון שלפיו נגבים דמי הניהול המשתנים (ביחס לכל תשלום), ועל סך הגבייה השנתית שבוצעה בפועל בהתאם למנגנון האמור, וזאת כדי להגביר את הבקרה על ההיקף הכספי ששולם בגין רכיב זה.

פיקוח על גופים מוסדיים

גיוון מגדרי בדירקטוריונים של הגופים המוסדיים

בחודש מאי 2023 פרסמה הרשות מכתב לגופים המוסדיים בנושא גיוון מגדרי בדירקטוריון של גוף מוסדי. לתפיסת הרשות, ישנה חשיבות רבה בקיומם של מגוון דעות ונקודות מבט שונות ומקצועיות. גיוון מגדרי נאות בדירקטוריון משקף את הרכב האוכלוסייה ואת המגוון החברתי הקיים בישראל ותורם לאיכות דיוני הדירקטוריון, לביצועי הגוף המוסדי ולקידום ענייניהם של לקוחות הגוף המוסדי. בשנים האחרונות, נצפתה מגמת שיפור בנושא הגיוון המגדרי בדירקטוריונים של הגופים המוסדיים, ובסקירה שנערכה עלה שמאז פרסום חוזר הממונה בנושא יותר נשים (קרוב לשליש, 32%) חברות בדירקטוריונים של גופים מוסדיים, ואף יש דירקטוריונים שבהם שיעור הנשים הוא כ-50% ואף יותר. עם זאת, עלה מהסקירה שיש גופים מוסדיים שבהם ההוראה בנושא הגיוון המגדרי אינה מיושמת באופן נאות. לפיכך פנתה הרשות לגופים מוסדיים שבהם ההוראה אינה יושמה באופן נאות כדי שיפעלו ליישומה.

מתן רישיונות והיתרי שליטה

במהלך שנת 2023 הממונה העניק או עדכן שלושה היתרי שליטה, החזקת אמצעי שליטה או החזקת אמצעי שליטה כערובה לחיוב בגופים המוסדיים. הממונה העניק רישיון חברה מנהלת בתחום הגמל לחברת אקטיון בע"מ, ולחברת ביטוח העניק הממונה רישיון לפעול בענף ביטוח חדש. נוסף על כך העניק הממונה או עדכן שלושה רישיונות המאפשרים לעסוק בביטוח בתור מורשה של חתמי ענקית הביטוח לוידס.

ביקורות בתחום הממשל התאגידי

בשנת 2023 המשיכה הרשות לבצע ביקורות בנושא ממשל תאגידי, כחלק מפעולות הרשות להבטחת הניהול התקין של הגופים המוסדיים, לשמירה על יציבותם הפיננסית ולהבטחת הטיפול ההולם בכספי המבוטחים והחוסכים.

ביקורות על אפקטיביות הבקרה הפנימית

במהלך שנת 2023 נערכו ביקורות בגופים מוסדיים במטרה לבחון את עמידתם ביישום הוראות SOX. בביקורות נבחנו, בין היתר, המתודולוגיה, הנהלים והמסגרת הכללית של יישום הוראות SOX. כמו כן, התקיים תהליך הערכה לבדיקת אפקטיביות הבקרה הפנימית, הן בדיווחים הן בדיווחים, של הנהלת הגופים המוסדיים ושל הדירקטוריונים שלהם.

פרסום אסדרה בנושא סקירת דוח יחס כושר פירעון חצי שנתי על ידי רו"ח מבקר

בשל חשיבות הפרסום לציבור של דוחות יחס כושר פירעון כלכלי מהימנים, לצורך הערכת השווי הכלכלי של חברות הביטוח, הסיכונים שלהן ויציבותן, בחודש אוגוסט 2023 פורסמה אסדרה הכוללת דרישה לסקירת דוחות יחס כושר פירעון כלכלי חצי שנתיים על ידי רו"ח מבקר טרם פרסומם לציבור. אסדרה זו תואמת לפרקטיקה של הדוחות הכספיים ומתווספת לביקורת של דוח יחס כושר פירעון כלכלי שנתי.

פיקוח על חישובי יחס כושר פירעון כלכלי

הרשות המשיכה לפקח באופן שוטף על תהליכי חישוב יחס כושר פירעון כלכלי בחברות הביטוח, כדי לטייב את דיווחים שלהן ואת איכותם. בין היתר מפוקחים הנושאים האלה: עדכונים בחישוב ניכוי עתודות הביטוח לתקופת הפריסה, יישום פעולות ההנהלה, עסקאות ביטוח משנה לשיפור יחס כושר הפירעון, נאותות הגילוי וניתוח התוצאות. כמו כן, לאחר תהליך הבחינה של תוכניות ההון של מספר חברות עם יחסי הון נמוכים, נשלחו מכתבים מאת הרשות לחברות הרלוונטיות בדבר הצורך לחזק את ההון הכלכלי שלהן ולשפר את תוכניותיהן העסקיות.

מתווה להטמעת מודלים סטוכסטיים בחישוב ה-BE ויישומם

לאור התפתחותם של מודלים מורכבים בעלי השפעה מהותית על חישוב עתודות הביטוח ועל השווי הכלכלי שלהן, גיבשה הרשות מתווה לפיקוח, לביקורת ולהטמעה של מודלים סטוכסטיים בחישוב חלק מעתודות הביטוח. המתווה של המודלים הסטוכסטיים גובש בהתאם לתקנים בין-לאומיים מקובלים והועבר לחברות הביטוח ליישום.

סקירת דוחות ORSA והעברת היזון חוזר לגופים המוסדיים

בחודש ינואר 2023 הגישו לראשונה חברות הביטוח בישראל דיווח בנושא הערכה עצמית של סיכונים וכושר פירעון – ORSA. הדוחות שהתקבלו תוחקרו ונבחנו בהם תפיסת הסיכונים העיקריים של חברות הביטוח עבור עצמן והערכתה והאופן שבו חברות הביטוח מנהלות את הסיכונים הללו, ובעיקר אופן ניהול ההון העומד נגד הסיכונים וקשרי הגומלין בין האסטרטגיה העסקית של החברה, הסיכונים שלה וניהול ההון שלה. נוסף על כך נערכו השוואה בין הדוחות וניתוח של הממצאים, כדי לקבל תמונה כוללת ורחבה של הסיכונים שאליהם חשופות חברות הביטוח ואופן ניהולם. זאת ועוד, לראשונה התקיים משוב על הדיווח של החברות, כדי לקדם ניהול סיכונים משמעותי ואיכותי, התומך בהשגת המטרות של חברות הביטוח ובקיום התחייבויותיהן לאורך זמן.

פיקוח על ניהול סיכוני סייבר בגופים המוסדיים

סיכוני הסייבר ומתקפות הסייבר התגברו בעוצמתם ובכמותם מאז תחילתה של מלחמת חרבות ברזל. במהלך שנת 2023 ליוותה הרשות ובחנה חששות לאירועי סייבר שהתרחשו בגופים מפוקחים. הרשות בחנה את אופן ההתמודדות של הגופים הפיננסיים המפוקחים עם אירועי סייבר וכיצד מנהלים סיכוני סייבר בגופים המוסדיים. הרשות הוסיפה לקיים קשר רציף עם גורמים פנים ממשלתיים העוסקים בטיפול באירועי סייבר, ובעיקר עם נציגי מרכז סייבר ורציפות פיננסית במשרד האוצר ועם נציגי מערך הסייבר הלאומי.

שינויי האקלים והסיכון של הגופים המוסדיים

בחודש ספטמבר 2023 קיימה הרשות, בשיתוף עם מיזם האקלים באוניברסיטת תל אביב, כנס בנושא שינויי האקלים והגופים המוסדיים. בכנס הוצגו תוצאות של מחקרים בנוגע להשפעות פיזיות של שינויי האקלים על שוק הביטוח, דרכי ההתמודדות עם הסיכונים הנובעים משינויי האקלים, בעיקר בתחום ההשקעות, והשינויים הרגולטוריים שנעשו בעקבות סיכונים אלה. נוסף על כך, במהלך השנה קיימה הרשות קשרי עבודה ושיתופי פעולה עם גורמי ממשלה שונים העוסקים בשינויי האקלים, ובעיקר עם עובדי המשרד להגנת הסביבה. בכל הנוגע לסיכונים הקיימים בעקבות שינויי האקלים, ממשיכה הרשות לפעול בהתאם לנהוג בקרב מפקחים פיננסיים בעולם, לעקוב אחר התפתחויות הסיכונים ולבחון את היערכות הגופים המוסדיים המפוקחים להתפתחויות שונות בתחום זה.

מחקר ניסיון הנחות דמוגרפיות ולוחות תמותה בביטוח ובפנסיה

במהלך שנת 2023 ערכה הרשות מחקר אקטוארי בהתבסס על נתונים דמוגרפיים שהתקבלו מחברות הביטוח ומקרנות הפנסיה, כדי לקבוע את ההנחות האקטואריות בעניין לוחות התמותה והנחות נוספות. מטרת המחקר לעדכן את הוראות החוזר המאוחד לעניין מדידה ולפרסם את הנחות ברירת המחדל שעל בסיסן תחשבנה חברות הביטוח, קרנות הפנסיה וקופות גמל מרכזיות לקצבה את גובה ההתייבויות האקטואריות שלהן.

ביצוע ביקורות על העתודות האקטואריות בדוחות חברות הביטוח ובקרנות הפנסיה

בשנת 2023 ביצעה הרשות ביקורות אקטואריות במספר חברות ביטוח וקרנות פנסיה בענפי הביטוח האלה: חיים, בריאות, ביטוח כללי ופנסיה. במהלך הביקורות נבחנו ההתייבויות הביטוחיות והפנסיוניות של החברות, תוך התייחסות למתודולוגיית המחקר האקטוארי ולתהליכי העבודה של החברות בביצוע המחקרים.

פרסום קווים מנחים לאקטוארים הממונים והראשיים בדבר היקף הפירוט בדיווחים האקטואריים לציבור ולממונה

לקראת הגשת הדין וחשבון האקטוארי, במסגרת הדוח השנתי של שנת 2023, שלחה הרשות מכתב הנחיות לאקטוארים הממונים. המכתב הכיל הבהרות ודגשים שמטרתם לשפר את איכות הדיווח והפירוט בו. במכתב הודגשה חשיבות פירוט השיטות וההנחות שבהן השתמש האקטואר לצורך חישוב הפרשות האקטואריות, ובכלל זה הצורך לעמוד על השינויים המהותיים בהנחות ושיטות האקטואריות שחלו, בהשוואה להערכה האקטוארית השנתית הקודמת.

בדיקה בדבר ממשל המודלים האקטואריים בחברות הביטוח ובתהליכי העבודה

במסגרת עבודת האקטואר בחברת ביטוח הוא נדרש לבצע חישובי הערכות ולהעריך אומדנים באמצעות בניית מודל תזרמי מזומנים עתידיים – מודל אקטוארי. הסיכון בבניית מודלים מסוג זה הוא שתוצאותיהם עלולות להיות שגויות. כדי להפחית את הסיכוי לשגיאות ולטעויות נחוצים תהליכי עבודה מסודרים המאפשרים ניהול שוטף של המודל האקטוארי ותחזוקה שלו. לאור חשיבותו של הנושא, בשנת 2023 החלה הרשות בבדיקה מול החברות בדבר קיומם של תהליכי העבודה של האקטוארים בחברות הביטוח עם המודלים האקטואריים, לרבות אופני התייעוד הנאות, כפי שנדרש בהוראות הממונה.

היערכות ליישום תקן דיווח כספי בין-לאומי מספר 17

במהלך שנת 2023 נמשכה ההיערכות של הרשות ליישום תקן דיווח כספי בין-לאומי מספר 17 (IFRS), ובמסגרתה פורסמו מספר הוראות ועדכונים, והתקיימו דיונים ומעקבים שוטפים עם הגורמים הרלוונטיים בשוק. עדכון חשוב שהתפרסם הוא בנושא מפת הדרכים לאימוץ התקן שבו נקבע כי מועד יישומו של התקן בישראל יידחה, כך שיישומה לראשונה יחל ביום 1 בינואר 2025. נוסף על כך הוגדרו בעדכון מספר מבדקים כמותיים שהחברות נדרשות להגיש לפני היישום כדי לבחון את השפעתו. זאת ועוד, פורסמו הבהרות ומסמכים נוספים לגבי אופן יישום התקן, לדוגמה טיוטה של טופסי דיווח התואמים את התקן הבין-לאומי והנחיות לגבי אופן ביצוע הקצאות של איגרות חוב ממשלתיות מיועדות מסוג ח"ץ.

בנייה של מערכת ניהול דיווחים ומידע

מדי שנה בשנה מתקבלים ברשות מאות אלפי דיווחים על פעילות של הגופים המוסדיים והגופים הפיננסיים המפוקחים. במטרה להרחיב את יכולת הפיקוח של הרשות, הקימה הרשות מערכת דיווח חדשה לניהול ולמעקב אחר דיווחים אלה. בשנת 2023 בוצע השלב הראשון של הקמת המערכת, ובהמשך היא צפויה לכלול יכולות מגוונות של בקרות קליטה, מעקב אחר דיווחים לפי מגוון פרמטרים, שדרוג היכולת לבניית בקרות, הקמת כלי אינטראקציה חדישים עם הגופים המפוקחים ועוד.

הקמה של מחסן נתונים ומערכת בינה עסקית

במהלך שנת 2023 החלה הרשות בהקמה של מחסן נתונים ומערכת בינה עסקית (Business Intelligence) חדשה שתכלול, בין היתר, נתונים וקבצים שמקורם במערכת הדיווח. המערכת תאפשר למשתמשים גם לבצע תחקור של תהליך הדיווח ובדיקה של מידת הציות של הגופים המפוקחים להוראות הממונה. זאת ועוד, מחסן הנתונים צפוי להנגיש בקלות את המידע לציבור ולהחליף את אתרי המידע הקיימים היום.

אפיון ממשק משתמש חדש לאתר פנסיה נט אחוד

במהלך שנת 2023 החלה הרשות לאפיון ממשק משתמש חדש ואחוד עבור האתרים: פנסיה נט, גמל נט וביטוח נט, המהווים כיום כלי מרכזי עבור האזרחים בבואם לבחור מסלולי השקעה בחיסכון הפנסיוני. באתר החדש והאחוד יהיה אפשר לצפות במידע רב בנושאים שונים, כגון תשואות לתקופות שונות, דמי ניהול בקרנות הפנסיה, בקופות הגמל ובביטוחי החיים, היקף נכסים, הרכבי נכסים ועוד, להיחשף לנתונים ולחיתוכים שונים ולהשוות בין ביצועי מסלולי השקעה וגופים שונים על פני זמן.

אפיון ממשק משתמש לאתר מידע לציבור של הדוחות הכספיים

כדי להגביר את השקיפות ואת הנגישות למידע ברשות, עומדת לרשות הציבור מערכת לשליפת נתונים מתוך הדוחות הכספיים של חברות הביטוח. מקורו של המידע המפורסם במערכת הוא בדיווחי חברות הביטוח המוגשים לרשות בכל רבעון. מתוך רצון לשפר את השירות הניתן לציבור בתחום זה, בשנת 2023 החלו ברשות לאפיון ממשק משתמש חדש של מערכת המידע לציבור.

עדכון הנחיות ותבנית דיווח בנושא רשימת נכסים ברמת הנכס הבודד

בשנת 2023 פורסם חוזר סופי המעדכן את הוראות פרק הדיווחים בחוזר המאוחד לעניין דיווח הנכס הבודד. בחוזר המתוקן פורסמה תבנית דיווח חדשה לדוח הנכס הבודד המאפשרת לגופים המוסדיים לדווח בשיטתיות ובהרחבה על מידע כמותי ועל מידע איכותי לגבי הנכסים שבניהולם. נוסף על כך, הורחב מגוון הנתונים המדווח לרשות בגין כל אפיק השקעה, ובעיקר מידע בדבר הנכסים הלא סחירים, לדוגמה נכסי נדל"ן והלוואות שנתקם מתוך סך הנכסים הולך וגדל. לצד עדכון תבנית הדיווח, עודכנו והורחבו גם הנחיות הדיווח במטרה להעניק פרשנות חד-ערכית לכל שדה דיווח בגין נכסי הציבור. תבנית הדיווח החדשה מאפשרת בקרה יעילה בדבר שלמות המידע, תוקפו, אמינותו ועקיבותו עבור הדיווחים השונים של אותו גוף מוסדי ועבור דיווחים של גופים מוסדיים שונים.

טיפול בפניות הציבור

במהלך שנת 2023 הגיעו לרשות כ-16,000 פניות מאת הציבור. מספר פניות זה מלמד על עלייה של כ-10% במספר הפניות בהשוואה לשנה שעברה. במבט על תחומי המוצר השונים אפשר להבחין בעלייה של 13% במספר הפניות המתקבלות בתחומי הביטוח השונים, ואילו בתחומי המוצרים הפנסיוניים חלה ירידה של כ-5.5% במספר הפניות. כמו כן, ניתנו סעדים כספיים בסכום כולל של כ-29 מיליון ש"ח, גידול של כ-15% בסכומי ההשבה לפונים בהשוואה לשנה שעברה.

החל משנת 2021 מפורסם הדוח השנתי של הרשות בנושא פניות הציבור. בדוח מסוכמת פעילות הרשות לגבי הטיפול בפניות הציבור ומוצגים הנושאים שמטרידים את הציבור בנושאי ביטוח וחיסכון. זאת ועוד, בדוח מונגש מידע מהותי לגבי פניות הציבור כלפי הגופים המפוקחים, כפי שהן מוגשות לרשות, ותוכן הדוח משקף את טיב השירות שהגופים המפוקחים מעניקים לציבור בעת הטיפול בפניותיו.

טכנולוגיות דיגיטליות ומידע

במהלך שנת 2023 ביצעה הרשות פרויקטים שונים, ביניהם חיזוק תשתיות המידע, הנגשת מערכות דיווח לציבור ושיפור השירות לציבור ולעובדי הרשות והקמת ממשקים מקצועיים עם מוסדות ועם ארגונים רלוונטיים לצורך טיוב עבודת הרשות. כמו כן, ניתנו מענים לצרכים שונים, הן של הציבור הן של עובדי הרשות, בצל מלחמת חרבות ברזל.

בתחום חיזוק תשתיות המידע עיקר הפעילות הייתה בתחום המעבר לענן. במסגרת זו נערך מיפוי, הוקם "אזור נחיתה" ובוצעה תוכנית הרצה (פיילוט) ראשונית לצורך המעבר לשירותי הענן במסגרת פרויקט "נימבוס" הממשלתי. מערכות וכלים ישנים הוחלפו במערכות חדשות עם פונקציונליות משופרת, ובתחום הנגשת מערכות הדיווח ושיפור השירות הוחלפו המערכות הישנות במערכת חדשה לניהול דיווחים עם פונקציונליות משודרגת. נוסף על כך, הוחל בהקמתה של מערכת חדשה לטיפול בנושא ניהול המידע של הגופים המפוקחים. עם סיום הקמת המערכת ישתפר מאוד אופני הצגת המידע לציבור. זאת ועוד, בשנת 2023 הוקמו שני המיזמים האלה: חנות תשלומים אינטרנטית לאגרות של גופים מוסדיים המאפשרת לשלם אגרות בקלות וממשקים מקצועיים עם גופים חיצוניים, כגון משטרת ישראל לצורך העברת מידע על מבקשי רישיון כחלק מתהליך הרישוי, רשות האוכלוסין ומשרד המשפטים לצורך העברת מידע על סטטוס עדכני של אזרחים ומערך הדיגיטל לצורך תמיכה ב"בנקאות פתוחה", כולל ממשק אוטומטי ליצירת תעודות וסיוע בכתיבת הנחיות למקורות מידע, בהתאם לתקן ברלין ולצורך יישום הממשקים כאמור.

סוכנים ויועצים

הוספת סעיפים 28א ו-28ב לחוק הייעוץ הפנסיוני במסגרת חוק ההסדרים

במסגרת חוק התוכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2023 ו-2024), התשפ"ג-2023, תוקן חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005 (תיקון 11), והוא נכנס לתוקף ביום 6 ביוני 2023. במסגרת התיקון נקבע שגוף מוסדי לא יסרב סירוב בלתי סביר להתקשר עם יועץ פנסיוני בהסכם לביצוע עסקה עבור לקוח ולא יפלה במתן שירותים בין בעל רישיון מסוים שעומו התקשר בהסכם לביצוע עסקה ובין בעל רישיון אחר שעומו התקשר בהסכם כאמור. התיקון נועד להבטיח שהגופים המוסדיים לא יפלו בעלי רישיון בכלל ויועצים פנסיוניים בפרט, מסיבות שאינן מוצדקות, הן במעמד ההתקשרות הן במתן השירות. התנהגויות מפלות אלה פגעו בלקוחות הייעוץ הפנסיוני, משום שהם לא קיבלו שירות זהה לזה שקיבלו לקוחות של סוכני ביטוח, וכך גם נפגעה נגישות הציבור לייעוץ פנסיוני אובייקטיבי.

הצוות הבין-משרדי לבחינת השפעות ההחזקה של הגופים המוסדיים בסוכנויות ביטוח

בהתאם לסעיף 2(ג) בהחלטת ממשלה 203 "צמצום עיוותים בענף התיווך לביטוח וחיסכון" מיום 24 בפברואר 2023, מינה שר האוצר את מנכ"ל משרד האוצר לעמוד בראש צוות בין-משרדי שבו יהיו חברים הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, הממונה על התחרות וראש אגף תקציבים במשרד האוצר. מטרת הצוות לבחון את משמעות ההחזקה של הגופים המוסדיים בסוכנויות ביטוח ואת השלכותיה, את השפעות ההחזקה של גופים מוסדיים בתאגידים שהם סוכן ביטוח על אופן הפעילות של סוכנויות אלו ועל האובייקטיביות שלהם בשיווק מוצרים, את האמצעים להתמודדות עם השפעות אלו ואת ההסדר הרצוי לגבי אחזקות קיימות של גופים מוסדיים בסוכנויות ביטוח. במסגרת עבודת הצוות הבין-משרדי ולצורך גיבוש המלצותיו פורסם ביום 4 ביולי 2023 "קול קורא" עם פנייה לציבור בנושא. במהלך המחצית השנייה של שנת 2023 נמשכה עבודת הצוות, והתקיימו שימועים למרבית גופי הציבור שהגישו התייחסויות ועמדות ל"קול קורא".

יישום הוראות החוזר "כללים בנוגע להתמחות נאותה"

כדי ליישם את הוראות חוזר סוכנים ויועצים בנושא "כללים בנוגע להתמחות נאותה" שפורסם בחודש ינואר 2022, נעשו במהלך שנת 2023 הפעולות האלה: הוראות החוזר הוטמעו בקרב המפוקחים, פורסמו הבהרות להוראות החוזר באתר הרשות, בעיקר לגבי בדיקות שהרשות עורכת לצורך בחינה של נאותות ההתמחות, בוצע מעקב וליווי קפדני אחר פעילות בעלי הרישיון והמתמחים, בעיקר בעת קבלת בקשה להתמחות ובעת מתן אישור לסיום התמחות.

פיקוח על נבחנים המבקשים להיות בעלי רישיון

כחלק מהפיקוח השוטף שמבצעת הרשות כדי להבטיח את רמתם המקצועית והנאותה של המבקשים להיות בעלי רישיון, וכדי להבטיח שבעלי הרישיון פועלים על פי אמות מידה והתנהגות נאותים, כפי שמצופה מהם, נדרש שהנבחנים יעמדו בהצלחה בבחינות לקבלת רישיון, תוך הקפדה יתרה על כלל ההוראות הקשורות בבחינה, לרבות ההוראות בנושא משמעת. בנוהל "שמירה על טוהר הבחינות לקבלת רישיון סוכן ביטוח, יועץ פנסיוני וסוכן משווק פנסיוני" שפורסם ביוני 2018 פורטו העיצומים (הסנקציות) העומדים לרשות הממונה בעניין זה והשיקולים העומדים בבסיס הפעלת העיצומים. במהלך שנת 2023 נמשך היישום של הוראות הנוהל, הטמעתו ואכיפתו על ידי הרשות בכל הבחינות שנערכו.

אכיפה בנושא העברת מניות שליטה בסוכנויות תאגיד

בעלי שליטה בסוכנויות תאגיד צריכים לדווח לממונה ולקבל את אישורו מראש להעברת מניות שליטה בסוכנות תאגיד לצד ג'. במהלך 2023 פעלה הרשות לאכיפה בנושא של העברת מניות שליטה בסוכנויות תאגיד ללא קבלת היתר מראש ובכתב מאת הממונה, במקרים שבהם נמצא שסוכנויות תאגיד ובעלי השליטה פעלו בניגוד להוראות הדין בעניין זה.

ביצוע ביקורות אצל בעלי רישיון

בשנת 2023 בוצעו מספר ביקורות על סוכנויות תאגיד וסוכני ביטוח בתחומים שונים, כגון גילוי נאות, תיווך וצירוף לביטוח, פעילות ללא רישיון, הליך השיווק הפנסיוני והשירות הניתן ללקוח, מיני ופעילות מנהלי עסקים והתמחויות. כמו כן, במסגרת הטיפול בפניות ציבור הושבו ללקוחות כספים בגין ליקויים שנמצאו בפעילות סוכני ביטוח וסוכנויות ביטוח.

נותני שירותים פיננסיים

בקשות של נותני שירותים פיננסיים – רישוי ודחייה

בשנת 2023 ניתנו 174 רישיונות לנותני שירותים פיננסיים חדשים: 91 רישיונות למתן אשראי, מתוכם 70 רישיונות בהיקף בסיסי ו-21 רישיונות בהיקף פעילות מורחב; 80 רישיונות למתן שירות בנכס פיננסי, מתוכם 70 רישיונות בהיקף פעילות בסיסי ו-10 רישיונות בהיקף פעילות מורחב, בהם רישיון אחד ניתן לנותן שירותים פיננסיים המציע ללקוחותיו שירותים בנכסים וירטואליים. נוסף על מתן הרישיונות החדשים, במהלך שנת 2023 הוגשו לרשות 621 בקשות לחידוש רישיונות שפג תוקפם ביום 31 בדצמבר 2023. אולם בעקבות מלחמת חרבות ברזל, הוארך תוקף הרישיונות עד ליום 31 במרץ 2024. במהלך תקופה זו חודשו 562 רישיונות לנותני שירותים פיננסיים שעמדו בתנאי החידוש. לצד הליכי הרישוי שאושרו, נדחו 73 בקשות רישיון. זאת ועוד, בשנת 2023 הותלו לראשונה רישיונות לשלושה נותני שירותים פיננסיים, אחד מהם באופן מיידי ובוטלו ארבעה רישיונות של נותני שירותים פיננסיים, בשל מעורבותם לכאורה בביצוע עבירות פליליות.

הוראות למקורות מידע פיננסי שהם גופים מוסדיים

בחודש יוני 2023 פרסמה הרשות חוזר שמטרתו ליתן הוראות למקורות מידע פיננסי שהם גופים מוסדיים. בחוזר נקבעו הוראות על הפעולות שהגופים המוסדיים נדרשים לבצע, כדי לאפשר לנותני שירותים של מידע פיננסי גישה למידע פיננסי על אודות "סל אשראי". בחוזר פורטו הכללים שעל מקור המידע ליישם כדי להחצין מידע, בהתאם להוראות סעיף 39 לחוק שירות מידע פיננסי, התשפ"ב-2021, וכן הובהרו אופן הגישה למערכת הממשק הפיננסי, פירוט סוגי השירותים שיינתנו באמצעותה, ניהול הרשאות הגישה על ידי מקור המידע, קביעות לגבי הרמה של השירות שיינתן לנותני שירותי המידע, ניהול סיכונים אבטחת מידע והגנת סייבר וכללים לעניין דיווחים.

כנס מפתחים – פורום טכנולוגי

בימים 5 ביוני 2023 ו-8 באוגוסט 2023 קיימה הרשות כנסי מפתחים עם הגופים המוסדיים. הכנסים עסקו בנושאים טכנולוגיים שונים ובשאלות מקצועיות שונות שעלו אצל מקורות המידע הפיננסי, אגב היערכותם להחצנת מידע פיננסי על אודות "סל אשראי", בהתאם לחוק שירות מידע פיננסי, התשפ"ב-2021. לפי ההוראות של כלל הרגולטורים של מקורות המידע, כפי שנקבעו, החצנת המידע נעשית בטכנולוגיית API (Application Programming Interface) באמצעות מערכת הממשק למידע פיננסי ובהתאם לתקן הטכנולוגי של קבוצת ברלין המבוסס על מסגרת הכללים של NextGenPSD2. הרשות קיימה התייעצויות מקצועיות עם גורמים ברשות ומחוצה לה בנושא יישום התקן ואף פרסמה קובץ שאלות ותשובות באתר שלה.

הקמה של דף ייעודי באתר הרשות המאגד את המידע המקצועי בנושא שירות מידע פיננסי

במהלך שנת 2023 פעלה הרשות בתחום הנגשת המידע לגופים הפועלים במסגרת חוק שירות מידע פיננסי, התשפ"ב-2021, באמצעות ריכוז המידע הנדרש להם. לשם כך הקימה הרשות אזור מיוחד באתר הרשות באינטרנט המאגד בתוכו מידע רלוונטי ונגיש לגופים, והם יכולים להשתמש בו לצורך פעילותם, הן כנותני שירות הן כמקורות מידע.

דחיית היישום של הוראות חוק שירות מידע פיננסי

בחודש נובמבר 2023 פורסם צו שירות מידע פיננסי המודיע על דחיית מועד תחילתו של החוק לעניין מקור מידע שהוא בעל רישיון למתן שירותי פיקדון ואשראי ולעניין מקור מידע שהוא גוף מוסדי. על פי הצו, דחיית מועד החלת החוק היא לתקופה אחת של שישה חודשים. ההודעה על צו הדחייה התקבלה לאחר פניות מאת הגופים המוסדיים לעניין היערכותם להחצנת המידע הפיננסי. לטענתם, נדרש להם זמן היערכות נוסף ליישום החוק, עקב המורכבות והמשאבים הרבים הנדרשים בהקמה של מערכת הממשק למידע פיננסי ועקב אילוצי כוח אדם שנבעו ממלחמת חרבות ברזל.

החרגה של גופים הנדרשים בהחצנת מידע לפי חוק שירות מידע פיננסי

בחודש אוקטובר 2023 פורסמו טיוטת תקנות שירות מידע פיננסי (סייגים לחובת מתן הגישה למידע פיננסי), התשפ"ד-2023, וטיוטת צו שירות מידע פיננסי (היקף פעילות קטן לעניין מקור מידע שהוא בעל רישיון למתן אשראי, בעל רישיון להפעלת מערכת לתיווך באשראי או בעל רישיון למתן שירותי פיקדון ואשראי), התשפ"ד-2023. התקנות והצו נועדו להחריג גופים שלא יידרשו להחצין מידע, בהתאם לחוק ובהתאם לשיקולים הנוגעים לעלות הכרוכה ביישום הוראות החוק או לתחרות במערכת הפיננסית.

קידום תחרות בשוק התשלומים

בחודש פברואר 2022 פרסמה הרשות לראשונה מסגרת הוראות הקובעות את התנאים לחיבור של חברות פינטק וגופים מפוקחים העוסקים בעולמות התשלומים למערכות התשלומים של ישראל. הוראות אלה הן צעד משלים למזכר הבנות שנחתם בין הרשות למחלקת מערכות תשלומים וסליקה בבנק ישראל ושנקבעה בו מסגרת מעשית להתוויית הדרך לעבר חיבור של גופים חדשניים למערכות התשלומים. במהלך שנת 2023 נותני שירותים פיננסיים רבים פנו לרשות כדי לבדוק את עמידתם בתנאי הנהל וכדי לבדוק את ההיתכנות העסקית שלהם להתחברות למערכות תשלומים, בהתאם למדריך הגישה להתחברות למערכות תשלומים של בנק ישראל. נותני שירותים פיננסיים, שהביעו נכונות ושהשקיעו בהיבטי טכנולוגיה והגנת סייבר להתאמת המערכות שלהם לצורך קבלת קוד זיהוי מבנק ישראל וקבלת אישור מהרשות להתחברות למערכות התשלומים, עשויים להתחבר לראשונה למערכות התשלומים כבר במהלך שנת 2024.

קידום תחרות וייעול השירותים

בחודש דצמבר 2020 פורסם לראשונה חוזר בנושא התקשרות מרחוק. בחוזר זה נקבעו הוראות לעניין מילוי אחר חובות איסור הלבנת הון ומימון טרור באמצעות טכנולוגיות זיהוי באופן מקוון של מקבל השירות. מטרת החוזר לאפשר חלופות לזיהוי פיזי הנדרש בהוראות הדין ולאפשר לנותני השירותים הפיננסיים להציע למקבלי השירות לבצע פעולות פיננסיות באופן מקוון. בחודש אפריל 2023 פרסמה הרשות תיקון לחוזר. בחוזר תוקן סעיף הדיווח לממונה שיגיש נתון שירותים פיננסיים שמעוניין לבצע זיהוי מקוון, ועודכנה ההגדרה של "נהנה" שבהגדרת "מקבל שירות". נוסף על כך, החוזר החיל את הוראותיו על נותני שירות בנכס פיננסי, למעט מתן שירותי כספומט.

ניהול סיכונים הלבנת הון אצל נותני שירותים פיננסיים מוסדרים

בחודש דצמבר 2021 פרסמה הרשות לראשונה חוזר שמטרתו להנחות את נותני השירותים הפיננסיים לאמץ גישה מבוססת סיכון להתמודדות יעילה עם סיכונים הלבנת הון ומימון טרור. בחודש אפריל 2023 פורסם תיקון לחוזר, ובסעיף הדיווחים לממונה בוטלה חובת הדיווח לממונה על מקרים מיוחדים שדווחו לרשות מוסמכת אחרת במסגרת חובת הדיווח.

פרסום "קול קורא" לעניין החלת ה-Travel Rule על פעילות שירות בנכס פיננסי במטבעות וירטואליים

בחודש ספטמבר 2023 פרסמה הרשות "קול קורא" לעניין העברות אלקטרוניות והעברות של מטבעות וירטואליים, עקב התרחבות המגמה של אימוץ הוראות העברה על ידי רשויות פיקוח מקבילות במדינות שונות, כגון ארצות הברית, בריטניה, יפן, קנדה, גרמניה, הנשענות על פתרונות טכנולוגיים. מטרת ה"קול הקורא" לבחון את המשמעויות של החלת הוראות העברה על נותני שירות בנכס פיננסי, המבצעים פעילות במטבעות וירטואליים, ולקבל מהציבור, ביניהם בעלי רישיונות ובעלי עניין אחרים, עמדות ודעות לגבי החלת הוראות ההעברה ולגבי היערכות טכנולוגית של הגופים, בין היתר בהיבטים של שמירה על פרטיות, אופן האיסוף, העברת נתונים ואימותם וכן קיום של ממשקים מול צדדים שלישיים לצורך עמידה בהוראות ההעברה.

הגברת הציות אצל נותני השירותים הפיננסיים

בשנת 2023 נקטה הרשות מספר צעדים להעלאת אפקטיביות האסדרה ושיפור רמת הציות בקרב נותני השירותים הפיננסיים. ראשית, הרשות קיימה שלושה כנסי ציות בנושא איסור הלבנת הון לנותני השירותים הפיננסיים בשיתוף הרשות לאיסור הלבנת הון. בכנסים השתתפו כ-180 מפוקחים, ונסקרו בהם הוראות חקיקה רלוונטיות, ממצאי ביקורת מהותיים, דגשים לאופן יישום הוראות החקיקה ובניית פרקטיקות עבודה ומתן הנחיות לטיוב הדיווחים הנדרשים. נוסף על כך, פורסם קובץ שאלות ותשובות בתחום איסור הלבנת הון לנותני שירותים פיננסיים ונכללו בו מענים לסוגיות רחב ענפיות, פניות ציבור שהתקבלו בנושא ויישום המלצות בין-לאומיות לענף.

פעילות פיננסית הנחשדת במימון טרור

עם פרוץ מלחמת חרבות ברזל פרסמה הרשות את עמדת הממונה בנושא פעילות פיננסית הנחשדת במימון טרור. עמדת הממונה התמקדה בהיערכות לטיפול בפעילות מסוג זה ובניטורה, וכן פורטו הנחיות לניהול הסיכון הכרוך בפעילות הגופים המוסדיים ונותני השירותים הפיננסיים ודגשים להוצאות דיווחים ולחסימת פעולות ככל שיידרשו.

הרחבה של מקורות המימון והנזילות של מפעילי מערכת לתיווך באשראי

בחודש מרץ 2023 פורסמה טיוטת חוזר השקעת כספים על ידי מפעיל מערכת לתיווך באשראי (או צד קשור לו). מטרת הטיטה לענות על הצורך של מפעיל המערכת להרחיב את מקורות המימון ולשפר את יעילותו. בחוזר הסופי שפורסם בחודש פברואר 2024 הורחבה האפשרות למפעיל מערכת לתיווך באשראי (או צד קשור לו) להשקיע כספים במערכת ממקורותיו ובכך לאפשר קו אשראי יציב וקבוע לאיזון בין הביקוש להיצע האשראי ולנזילות התיק. פתיחת אפשרות זו יוצרת תמריץ לטיוב תהליכי החיתום ולתפעול ההלוואות על ידי מפעיל המערכת ומגבירה את התחרות בתחום האשראי. נוסף על כך, מהלך זה מקל על אפשרות שיתוף הפעולה עם גופים פיננסיים נוספים המבקשים להלוות כספים באמצעות מערכת תיווך באשראי.

קידום התחרות בשוק האשראי

תחום הבנקאות בכלל ושוק האשראי הקמעונאי בפרט מתאפיין בקיומם של חסמי כניסה וחסמי מעבר גבוהים וברמה נמוכה של תחרות. התחרות מצד גורמים חוץ בנקאיים מוגבלת בגלל יתרונות מובנים שיש לבנקים, ובכללם גישה למקורות מימון בעלות נמוכה, כגון פיקדונות הציבור שמנוהלים על ידם, ושליטתם של הבנקים בגישה של חלק גדול מהמתחרים שלהם למערכת הפיננסית ולאפשרות להעביר כספים דרך מערכות התשלומים. בהצעת חוק משנת 2023 שנועדה לקדם את התחרות בשוק האשראי, הוצע להרחיב את אפשרויות המימון לעסקים באמצעות הגדלת סך האשראי שחברות בעלות רישיון להפעלת מערכת לתיווך באשראי יכולות להעמיד ללווים שהם תאגידיים, מסכום מרבי של מיליון ש"ח לשישה מיליון ש"ח, וכך לסייע לעסקים להרחיב את מקורות המימון שלהם. במסגרת אישור חוק ההסדרים, אישרה הכנסת בחודש מאי 2023 את הצעת החוק.

פרסום הוראה בנושא דרישות ההון העצמי והנזילות של נותני השירותים הפיננסיים

בחודש אוגוסט 2023 פרסמה הרשות הוראה בנוגע להיקף ההון העצמי ובנוגע לדרישות הנזילות של נותני השירותים הפיננסיים, בהתאם לאופי פעילותם ולסיכונים שאליהם הם חשופים. הוראה זו צפויה להגביר את יציבות נותני השירותים הפיננסיים החוץ בנקאיים, והיא מאזנת בין הצורך להתבסס על מונחים ועל מסגרת רגולטורית בנקאית (מקומית ובין-לאומית) והתאמתם להיקפי הסיכון ובין תפקידם של נותני השירותים הפיננסיים בתור מחוללי תחרות במתן האשראי והשירותים הפיננסיים בשוק הישראלי.

הרחבה של דרישות ההון העצמי לנותני שירות בנקס פיננסי

בחודש נובמבר 2023 פורסמה טיוטת חוזר הון עצמי נוסף לנותני שירות בנקס פיננסי. טיוטה זו מהווה אסדרה משלימה לטיוטת חוזר שמירה של נכס פיננסי. המטרה של הרחבת הדרישה להון עצמי היא לוודא קיומה של "כרית הון" אצל נותן השירותים הפיננסיים, בהתאם לסיכונים הנלווים לפעילותו, ולהבטיח את קיום התחייבויותיו. מנגד קיימת בטיטה גם התייחסות למנגנונים להפחתת דרישת ההון העצמי בעת קיום של הסדרים מפצים מבחינת ניהול הסיכון על ידי נותן השירותים הפיננסיים (כגון קיום ביטוח).

הוראות בדבר שמירה על נכס פיננסי

בחודש נובמבר 2023 פורסמה טיוטת חוזר שמירת נכס פיננסי. בטיטה זו נקבעו תהליכי עבודה בנושא מדיניות נותן השירות בכל הקשור לשמירת הנכסים וניטור האיומים עליהם, אורגנים רלוונטיים, קביעת נוהלי עבודה ובקורות בנושא. כמו כן נקבעו גם הוראות ייעודיות לגבי שמירה של נכס פיננסי מסוג מטבע וירטואלי, בשל חדשנות הפעילות והסיכונים הייחודיים הקשורים למקטע פעילות זה.

ניהול סיכונים סייבר בעת מתן שירות ייזום תשלומים

בחודש מאי 2022 פורסם חוזר ניהול סיכונים סייבר הכרוכים בפעילות של נותן שירותים פיננסיים מוסדרים. מטרת החוזר לקבוע עקרונות להגנה מפני סיכונים סייבר בקרב נותני שירותים פיננסיים, כדי להבטיח את קיום התהליכים העסקיים ואת הפעילות התקינה שלהם ולהבטיח שמירה על סודיות, שלמות וזמינות של מערכות המידע ונכסי המידע של נותן השירותים הפיננסיים. בחודש אוגוסט 2023 פרסמה הרשות טיוטת תיקון לחוזר שבה הוצע להרחיב את תחולת ההוראות, כך שהן תחלנה גם על שירות ייזום תשלומים. הדבר נעשה במסגרת ההתחברות למערכת הבנקאות הפתוחה שבה ניתן אישור לנותן שירותים פיננסיים לפעול כיוזם של תשלומים ובצל סיכונים סייבר שיוזם התשלומים עלול להיות חשוף אליהם בפעילות זו. חוזר סופי בעניין זה פורסם בחודש פברואר 2024.

ניהול סיכונים של נותני אשראי ושל יוזמי תשלומים

בחודש מאי 2022 פורסם חוזר ניהול סיכונים אצל נותן שירותים פיננסיים מוסדרים. בחוזר הונחו נותני השירותים הפיננסיים לאמץ תהליכים של ניהול סיכונים, כדי שהם יוכלו להתמודד באפקטיביות עם הסיכונים השונים שאליהם הם חשופים או עלולים להיות חשופים. בחודש אוגוסט 2023 פרסמה טיוטה של תיקון לחוזר שבה הוצע להרחיב את תחולת ההוראות, כך שהן תחלנה גם על בעלי רישיון מורחב למתן אשראי. הדבר נעשה עקב אירועים שהתרחשו בקרב בעלי רישיון למתן אשראי ושהעלו ממצאים בלתי מספקים בנוגע למערך ניהול הסיכונים. כמו כן, הוצע בטיטה להרחיב את תחולת ההוראות החוזר, כך שהן תחלנה גם על יוזם תשלומים. הדבר נעשה במסגרת ההתחברות למערכת

הבנקאות הפתוחה שבה ניתן אישור לנותן שירותים פיננסיים לפעול כיוזם תשלומים ובצל הסיכונים התפעוליים שיוזם התשלומים חשוף אליהם בפעילות זו. חוזר סופי בעניין זה פורסם בחודש פברואר 2024.

פרסום קובץ שאלות ותשובות בנושא חוזר דיווחי אשראי לנותני שירותים פיננסיים מוסדרים

בחודש נובמבר 2022 פורסם חוזר דיווחי אשראי לבעלי רישיון. מטרת החוזר לשמור על עניינם של הלווים, לבקר את פעילות בעלי הרישיונות למתן אשראי ולפקח עליהם, לסייע בהשגת התכלית של סביבה אמינה ולתרום להתפתחות התחרות בתחום. החוזר נכנס לתוקפו בחודש יולי 2023, ודיווח ראשון לבעלי רישיון אשראי מורחב היה אמור לעבור עד לסוף חודש ספטמבר 2023. נוכח פניות של גופים שונים לרשות עקב חוסר בהירות לגבי חלק מהנתונים הנדרשים לדיווח ואופן הצגתם בדיווחים ובצל מלחמת חרבות ברזל, אפשרה הרשות לדחות את מועד הגשת הדיווח הראשון לחודש מרץ 2024. בה בעת פורסם קובץ שאלות ותשובות לגופים החייבים בדיווח, במטרה לספק להם מענה לשאלות נפוצות.

עדכון נוהלי רישוי למוסדות גמילות חסדים פיננסיים

בחודש ספטמבר 2022 פורסם נוהל רישוי לעניין מתן שירותי פיקדון ואשראי בלא ריבית על ידי מוסדות לגמילות חסדים. בנוהל זה נקבע אופן הגשת הבקשה לקבלת רישיון ופורטו הדרישות המינימליות לצורך הגשת בקשה למפקח על מוסדות של גמילות חסדים. כחלק מהתאמת הליכי הרישוי והפיקוח על נותני שירותי פיקדון ואשראי בלא ריבית, פורסמו בחודש מאי 2023 נוהלי רישוי מעודכנים עבור מבקשי רישיון תאגידים או יחידים.

ביקורת בקרב נותני שירותים פיננסיים

כחלק מהגברת מערך הפיקוח והאכיפה על נותני שירותים פיננסיים מוסדרים, ביצעה הרשות ביקורות במספר תחומים כמפורט להלן:

1. ביקורת אשראי צרכני – בוצעה ביקורת על מספר חברות מובילות בתחום מימון הרכב, ובין היתר נבחנו עמידה בהוראות חוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993, וחוזרי המפקח השונים. במסגרת הביקורת הודגשו הנושאים האלה: עלות האשראי, תהליך ביצוע גילוי נאות כנדרש ובחינת הפרסומים והאמצעים השיווקיים שבהם נקטו החברות לבחינת איסור הטעיה בפרסום.
2. ביקורות בתחום הלבנת הון – במהלך השנה נפתחו מספר ביקורות בתחום איסור הלבנת הון, כחלק משיתוף פעולה מתמשך עם משטרת ישראל במסגרת המאבק בפשיעה בחברה הערבית. הרשות רואה בפעילות זו משימה חשובה ביותר המקדמת את מיגור הפשיעה בקרב נותני שירותים פיננסיים והמאפשרת לשמור על שוק אמין למען רווחת הציבור ולמען הגברת התחרות. במהלך שנת 2024 יזמנו הגופים שהפרו את הוראות החוק לדיון בממצאי דוח הביקורת, והם יופיעו בפני הוועדה להטלת עיצום כספי.
3. ביקורת בפלטפורמה לתיווך באשראי (P2P) – במהלך שנת 2023 ערכה הרשות ביקורת עומק באחת החברות הגדולות המפעילה מערכת לתיווך באשראי. במסגרת הביקורת נבחנו תפקוד הדירקטוריון ותפקיד ניהול הסיכונים בחברה, תהליכי החיתום ומודל הדירוג, מודל ההקצרה ובחינת המקורות והשימושים ופעילות מערך השיווק. במהלך הביקורת אותרו מספר כשלים בנושאים אלו, ולחברה הוגדרה מסגרת הזמן לתיקון הליקויים במהלך שנת 2024.

ביקורת, אכיפה ומודיעין

פעילות הביקורת

כחלק מהפעולות הננקטות לשמירה על יציבות הגופים המפוקחים ועל אינטרס ציבור החוסכים והעמיתים, במהלך שנת 2023 פתחה הרשות 52 ביקורות חדשות (גידול של 25% במספר הביקורות בהשוואה לשנת 2022) בגופים המפוקחים. נושאי הביקורת מגוונים. לצד פתיחת הביקורות, בשנת 2023 הושלמו 26 ביקורות שכבר היו בתהליך. בשנת 2023 פותחה מערכת מיכון דיגיטלית חדשה שהוקמה לצורך בחינת פעילות הביקורת ברשות, ניתוחה ומעקב אחריה. מערכת זו חשובה עבור תהליכי קבלת ההחלטות, תוכניות עבודה ותכנון תהליכי הביקורת.

פעילות האכיפה המנהלית במסגרת דיווחי מעילות והונאות

בשנת 2023 התקבלו ברשות אינדיקציות מגורמים שונים על חשד להונאה או למעילה של גורמים מפוקחים או כלפי גורמים מפוקחים. הרשות ביצעה הליכי אכיפה מנהליים וממוקדים בנושאים שונים, לרבות הטעיית לקוחות ומבוטחים בתחום משיכת כספים פנסיוניים, גביית שכר טרחה ועמלות מופרזים, אי-העברת הנחות מהגופים למבוטחים, הוספת כסויי ביטוח ללא ידיעת המבוטחים, השקעות אלטרנטיביות וניהול קופות גמל IRA ועוד.

"הקו החם"

בשנת 2023 בוצע שדרוג למערכת "הקו החם". במהלך השנה הזו התקבלו פניות חדשות בגין חשדות לפעילות לא חוקית או לא תקינה בגופים שבפיקוח הרשות. עבור כל הפניות שהתקבלו נערך ניתוח והערכה של המידע תוך שמירה על סודיות פרטי הפנייה והמידע. הפניות לקו החם של מערך המודיעין והאכיפה מחזקות את היכולת של הרשות לשמור על הזכויות של העמיתים והמבוטחים ולמצות את הדין עם הגורמים שמפרים את הוראות חוקי הפיקוח.

איסוף מידע מודיעיני על פעילותם של גורמים ללא רישיון

לראשונה בשנת 2023, בעקבות פעולות של איסוף מידע מודיעיני על פעילות גורמים מפוקחים ובלתי מפוקחים שנחשדו כי הם פועלים ללא רישיון מתאים בתחומי הייעוץ הפנסיוני ובתחומים נוספים, פתחה הרשות בהליכי אכיפה מנהליים נגד חברה שפעלה ללא רישיון ייעוץ והוטל עליה בגין פעילות זו עיצום כספי משמעותי (ראו להלן סעיף עיצומים). החברה ניסתה לפדות את כספי החוסכים בניגוד להוראות החוק ותוך פגיעה קשה בחיסכון הפנסיוני של לקוחותיה וגביית עמלות מופרזות מהם.

ביקורת בנושא איסור הלבנת הון בגופים מוסדיים

בשנת 2023 ביצעה הרשות ביקורת בחברת ביטוח אחת ובשתי סוכנויות ביטוח גדולות בנוגע לעמידתן בהוראות חוק איסור הלבנת הון ומימון טרור והצווים שהותקנו מכוחו. לצורך המשך תהליך האכיפה המנהלית בגין אותן הפרות, המשיכה הרשות לבחון את ממצאי הביקורת בנושא בגופים שנמצאו בהם הפרות של הוראות החוק כאמור.

הוועדה להטלת עיצום כספי לפי חוק איסור הלבנת הון

הוועדה להטלת עיצום כספי לפי חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, פועלת בהובלת הממונה על רשות שוק ההון, ובשיתוף חברי הוועדה מהרשות ומהרשות לאיסור הלבנת הון. לוועדה מספר יעדים, והחשוב שבהם הוא השרשת תרבות ארגונית של ציות להוראות החוק בהיבטים של הלבנת הון בקרב נותני שירותים פיננסיים ובקרב הגופים המוסדיים המפוקחים הפועלים בישראל. בסמכות הוועדה להטיל עיצומים כספיים על נותני השירותים הפיננסיים ועל הגופים המוסדיים המפוקחים, בעקבות הפרות דין בהיבטים של הלבנת הון ולאחר שימוע בוועדה. בשנת 2023 דנו חברי הוועדה בחמישה תיקים, והוחלט בהם להטיל עיצום כספי על מְפְרֵי החוק.

עיצומים

להלן פירוט העיצומים הכספיים שהוטלו על הגופים המפוקחים בשנת 2023.

שם הגוף	סכום העיצום	סעיפי ההפרה
סמי מחאג'נה	380,000	סעיפים 7 ו-8 לחוק איסור הלבנת הון
מ.ר.מ. אקספרס בע"מ	367,000	סעיפים 7 ו-8 לחוק איסור הלבנת הון
מ. און ליין מימון וסחר בע"מ	120,000	סעיפים 7 ו-8 לחוק איסור הלבנת הון
א.ש. מימונית בע"מ	300,000	סעיפים 7 ו-8 לחוק איסור הלבנת הון
שערי ברכה המרות מט"ח בע"מ	170,000	סעיפים 7 ו-8 לחוק איסור הלבנת הון
מוחמד קבהא	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
ניסים נועם	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
יהושע גינדי	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
גבריאל מץ	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
ואיל עומר	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
ליאת ימנה שם טוב	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
סלים שחאדה	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
רוברט דוק	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
רפאל סויסה	30,000	סעיף 37 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים מוסדרים
קינן אמסלם	149,430	19א(א), 24(א), 31(ב)(1) לחוק הייעוץ הפנסיוני, הפרת הוראות חוזר מסמך הנמקה - תיקון (18.7.2018)
קבוצת ממונא פתרונות פיננסיים בע"מ (לשעבר גלאי הכסף בע"מ)	7,322,400	סעיף 2(א) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ייעוץ, שיווק ומערכת סליקה פנסיוניים), התשס"ה-2005
סלייס גמל בע"מ	2,040,000	סעיפים 3(ו) ו-4(א) לחוזר גופים מוסדיים מס' 9-9-2009 (3.6.2009)